

DERLEME SÖZLÜĞÜNE İLAVELER

Yard. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ*

En az beş bin yıllık bir mazisi olan Türkçe¹, Türk milletinin yaşadığı geniş coğrafya ve ikili ilişkilerde bulunduğu kültürlerin çokluğundan dolayı, hem ilişkide bulunduğu dillere çok kelime vermiş, hem de ilişkide bulunduğu kültürlerden çok sayıda kelime almış bir dildir. Bazen bu etkileşme tek yönlü olmuş ve Türkçeye etkilendiği dillerden çok sayıda kelime girmiştir. Zaman zaman vehameti fark ederek karşı çıkan münferit kalem erbabı olsa da durum değişmemiş, Türkçeye başka dillerden kelimeler, hatta gramer kuralları girmeye devam etmiştir. Bu durum Tanzimat Dönemine kadar sürmüş, Osmanlı Devletinde Batılılaşmanın ve milliyetçilik akımının tesiriyle halka yönelme ihtiyacı duyulmuş ve ilk gazetenin çıkmaya başlamasıyla halkın anlayabileceği bir dille yazma fikri ortaya atılmıştır². Türkçeye giren yabancı unsurlarla ilk ciddi mücadele fikri ve bunun esasları -karşı çıkan aydın ve sanatçılar olsa da- Genç Kalemler dergisinde Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı, daha sonraki sayılarında Ali Canip yöntem ve Ziya Gökalp'ın da devam ettirdiği, Yeni Lisan makalesiyle başlamıştır³.

1 Kasım 1928'deki TBMM oturumunda kabul edilen Latin alfabesine dayalı yeni Türk Alfabesi, 3 Kasım 1928 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanır ve yürürlüğe girer⁴. Yeni alfabe Türkçenin yazılışı ve kullanımında kolaylık sağlayacak büyük bir adımdır. Türkçenin sadeleştirilmesi, geliştirilmesi ve bilim dili olarak kullanılması için 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmuş⁵ ve 26 Eylül- 4

* Niğde Üni. Fen-Edeb Fak. TDE Böl. koras@turkolog.org

¹ Şükrü Haluk Akalın, "Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu" Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, Ankara 2002, s. 1-58.

² Akalın, agm, s. 2.

³ Akalın, agm, 19-23.

⁴ Akalın, agm, s. 30.

⁵ Akalın, agm, s. 37.

Ekim tarihleri arasında ilk Türk Dili Kurultayı toplanır⁶. Bakanlar Kurulunun 21 Kasım 1932 tarihinde kabul ettiği talimatname ile de halk ağzından söz derleme çalışmaları başlar⁷.

Bu kurumun yaptığı en önemli çalışmalardan bir tanesi de **Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Dergisi** ile **Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**’nü hazırlaması olmuştur. 1932 yılından başlayarak günümüze kadar devam eden derleme çalışmaları hala da devam etmektedir⁸. Derleme çalışmalarının başladığı ve devam ettiği dönemi, dönemin mevcut şartlarını ve imkanlarını göz önüne getirirseniz bu çalışma neredeyse imkansızı başarmak gibi bir şeydir. Bundan dolayı çalışmayı hiçbir zaman küçümsemiyoruz. Tam tersine şu veya bu şekilde bu çalışmaya emeği geçenleri minnetle anıyor ve sonsuz şükranlarımızı sunuyoruz. Çünkü bu çalışma sayesinde unutulup gitmekten kurtulmuş yüzlerce kelime ve ek kayda geçmiştir. Keşke bu çalışmalar daha devam edebilseydi.

Herkesin bildiği gibi; bu çalışma tamamen bu konu ile ilgili uzman kişilerden oluşmuş bir grup tarafından değil; bu konuda gönüllü, karınca kararınca katkıda bulunmak isteyen herkesin katılabildiği bir çalışma şeklinde gerçekleşmiş⁹, bazı yörelerdeki insanlar daha hassas davranırken bazı yörelerdeki insanlar ihmal etmiş yeteri kadar hassas davranmamışlardır.

Bir kelime bazı yerlerden derlenmiş fakat bazı yerlerden derlenmemiş veya derlenememiştir. . Böyle olunca derlenen kelimelerin pek çoğu sadece adı geçen yörelerde kullanılıyor kabul edilmiş diğer yöreler kayda geçmemiştir.

Yine bazı yörelerden derlenen kelimeler yaygın anlamının dışında bir kullanışla tespit edilmiş, başka bölgelerden tespit edilmediği için kelimenin anlamı sözlüğe eksik veya yanlış geçmiştir. Eğer bütün bölgelerdeki insanlar aynı hassasiyetle bu çalışmaya iştirak etselerdi derleme sözlüğündeki pek çok kelimenin Anadolu’nun hemen her yerinde birbirine yakın anlamlarda kullanıldığını görecektik. O zaman Türkçenin Anadolu’daki söz varlığı tam manasıyla tespit edilmiş olacak

⁶ Akalın, agm, s. 38.

⁷ Akalın agm, s. 40.

⁸ 1932 yılında başlayan derleme çalışmaları 1932-1951 yılları arasında Türk Dil Kurumu Derleme Kolu tarafından; 1951-1983 yılları arasında Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu tarafından; 1983 yılından sonra da Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Bilim ve Uygulama Kolu tarafından yapılmış ve yapılmaktadır (Reşide Gürses, Türk dil Kurumunda Yapılan Ağız Çalışmalarına Genel Bir Bakış, Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, s. 175-189)

⁹ Akalın, agm, s. 40-42.

ve bu kelimeleri türeten yapım eklerinin işlekliliğini de tam olmasa bile büyük oranda tespit etmiş olacaktık. Bu eksiklikleri tamamlanmış bir derleme sözlüğü Türkiye ağızları atlasının hazırlanması için de büyük bir kolaylık sağlayacaktır.

Bu gün konuşma dilindeki pek çok kelimenin yazı dili sözlüğüne geçmemesinden ve Türkiye’de henüz bir ağız atlası hazırlanmadığından Derleme Sözlüğü özellikle Türk Dili alanında çalışanların vazgeçemeyeceği bir başvuru kaynağıdır. Türkiye Ağızları, çağdaş Türk lehçeleri ve etimoloji ile uğraşanların ilk başvurduğu kaynak Derleme Sözlüğüdür. Hal böyle olunca sözlükteki eksik ve yanlışlar yeni yapılacak çalışmalara zemin teşkil etmesi bakımından ayrıca önem arz etmektedir.

Bahsedilen sebeplerden dolayı konuyla ilgilenen bilim adamları bir taraftan mevcut sözlük üzerinde çalışmalarını devam ettirirken, bir taraftan da derleme çalışmalarına şu veya bu şekilde devam etmektedirler. Türkiye ve Türkiye dışındaki Türkiye ağızları ile ilgili yapılan metne dayalı ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmaları bir tarafa, Derleme Sözlüğünde olmayan veya sözlükte olup da anlamı eksik veya farklı olan kelimeler makale veya kitap konusu olmuş ve bu şekilde derlemeye katkılar devam etmiş ve etmektedir¹⁰.

Türk Dil Kurumunun -belki de- bir zamanlar Türkçe karşılık bulmayı aşarak zaman zaman uydurmacılığa kaçsa da yaptığı en güzel işlerden bir tanesi dilimizdeki yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar bulmasıdır. Yabancı kelimelere karşılık bulma işinde başvurulacak en önemli kaynak ise Derleme Sözlüğü olmalıdır. Ancak bu şekliyle yeni yanlışlara sebep teşkil edeceğinden en azından şimdilik daha titiz davranılmalıdır.

Fakat her şeye rağmen hazırlanmış olan Derleme Sözlüğü dünyanın en geniş ve kapsamlı sözlüklerinden birisidir. Sayın Hasan Eren’in bahsettiği türden yanlışlar bir tarafa bırakılırsa, bütün eksiklerine rağmen yapılan derleme Türk kültürü için çok değerli bir çalışmadır.. Yani bundan sonra yapılacak derleme çalışmaları için bir şablon oluşmuş demektir. Bundan sonra yapılabilecek en önemli şey mevcut şablon esas alınarak sözlük genişletilmeli ve derlenen kelimelerin yaygın anlamı tespit edilmeli; bu kelimelerden çok yaygın olanları halk ağzında kullanıldığı –hatta yöreleri- belirtilerek yazı dili sözlüğüne aktarılmalıdır. Devam edecek yeni derleme çalışmaları, ister yanlış okuma, ister yanlış

¹⁰ Gürses, agm.

değerlendirmeden kaynaklanmış olsun önceden yapılan bu hataların da telafisini kolaylaştıracaktır.

Bunun dışında Türkiye’de yapılan Halk Ağzından derlemeye dayalı olan çalışmalar lisans, yüksek lisans, doktora ve bu konuda yapılan gönüllü çalışmalar, inceleme kısımları bir tarafa bırakılarak sadece metinleri bölge ve yörelerine göre tasnif edilerek çalışacak bilim adamları için metinler şeklinde yayınlanmalıdır. Bu çalışmalar bilim adamları tarafından değerlendirilmeli ve mevcut şablon esas alınarak veya yeni şablon oluşturularak, yeni dilbilgisi çalışmalarındaki eksikler de tamamlanmalıdır.

Yapılacak profesyonelce bir çalışma Derleme Sözlüğündeki pek çok kelimenin Anadolu coğrafyasının tamamında veya büyük bir kısmında kullanıldığını gösterecektir. Bundan dolayı, böyle bir çalışmanın çok acil olarak yapılması şarttır. Çünkü bu kelimeleri kullanan insanların çoğu yavaş yavaş bu dünyadan gitmekte ve kullandıkları kelimeleri, deyimleri beraberinde götürmektedir. Bu kelimelerin yanında daha önemli olan bir diğer husus ise derlemelerde konuşan kişilerin gramer kitaplarına geçmemiş kullanım şekillerinin tespit edilmesidir. Bu şekilde pek çok kelime, deyim, atasözü ve kullanım şekilleri tespit edilmiş olacak, belki de gramer kitaplarındaki tabu gibi gördüğümüz pek çok husus değişecek veya genişleyecektir.

Bunların dışında Derleme Sözlüğü hazırlanırken birtakım yanlışlar da olmuştur. Bu yanlışlar Kuruma kelime derleyip gönderenlerin amatörliğünden veya konuyu bilmemesinden kaynaklanan hatalar değil, kuruma gelen fişleri okuyarak tasnif edenlerin fişleri yanlış okumalarından, onları yanlış değerlendirmelerinden kaynaklanan, aslında telafisi de mümkün hatalardır. Sayın Hasan Eren’in bu konudaki tenkit ve teklifleri de bunu doğrulamaktadır¹¹. Benzer hatalar derlediğimiz kelimeleri değerlendirirken bizlerin de gözüne çarptı, ancak yazımızın yazılış maksadı farklı olduğu için bunların üzerinde durmadık, fakat bazılarını da dipnotta da olsa bahsetmeden geçemedik¹².

Derleme Sözlüğü ile ilgili olan çok önemli bir diğer eksik ise bir kelimenin kullanıldığı coğrafyadır. Sözlüğe baktığımız zaman belki sadece bir yerde kullanıldığını zannettiğimiz bir kelime aslında Türkiye ağızlarını içine alan coğrafyanın çok geniş bir bölümünde kullanılmaktadır. Ancak sadece bir yerden fiş gönderildiği için kelime sadece çok küçük bir coğrafyada kullanılıyor gibi gözükmektedir.

¹¹ Hasan Eren, “Sırça Köşkte” Türk Dili LVI, 1988, s. 188-207; 1990/I, s. 1-78; 1992/I, s. 161-213; 1993/II, s. 1-82 ; 1995/I, s. 26-61.

¹² Bak. **Suvar-** kelimesi

Aslında sözlük için belki de en önemli eksik budur. Çünkü çok geniş bir coğrafyada kullanıldığı tespit edilmiş olsaydı belki kelime yazı dili sözlüğüne de aktarılabilirdi.

Tamamen bu gayretlerle doğup büyüdüğüm yörede yakınlarımdan duyduğum kelimeleri, deyimler ve ata sözlerini; çalıştığım yerlerde şu veya bu şekilde birlikte olduğum kişilerden duyduğum kelimeleri, veya deyim veya ata sözlerini, not ederek Derleme Sözlüğü'ne katkıda bulunmayı düşündüm; ancak topladığım malzemeyi değerlendirirken çalışma çok farklı bir mecraya doğru yöneldi. Derlenmemiş kelimeler ve anlamı eksik veya farklı olanlar yanında bir de kelimenin kullanıldığı köy, kasaba veya il merkezini ilave etme ihtiyacı doğdu.

Derleme Sözlüğüne ilave etmek amacıyla yaptığım bu çalışma sadece bir yöreye mahsus değildir. Uzun yıllar boyunca şu veya bu şekilde bulunduğum yerlerden, buralarda karşılaştığım farklı yörelerdeki arkadaşlardan derlediğim kelimelerdir. Bunların hepsini ayrı ayrı birer makale yapmak yerine hepsini bir değerlendirmeyi daha uygun gördüm. Ağırlık merkezi Karaman olmak üzere değişik yerlerden derlediğim kelimeleri 1. Derleme Sözlüğünde hiç geçmemiş olanlar; 2. Derleme Sözlüğü'nde geçen ancak farklı anlamda kullanılmış olan kelimeler; 3. Derleme Sözlüğünde geçen ancak anlamı eksik olan kelimeler; 4. Derleme Sözlüğü'nde geçen ancak benim derlediğim yörelerin isminin geçmediği kelimeler olmak üzere dört şekildedir. Bunları dipnotlar vererek yöre ilavesi, varsa farklı anlamı veya farklı anlamda kullanıldığı ve derlenmemiş olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

Bu kelimelerden bir kısmı deyim veya ata sözünde geçmektedir. Deyim veya ata sözleri kelimelerin anlamının tespiti konusunda en güvenilir kaynaklardır. Kelimeleri mümkün olduğu kadar delillendirmeye gayret ettim. Ancak derlediğim bütün kelimeleri de delillendirmek mümkün olmadı.

Derlenen kelimeler, kimden veya hangi yöreden derlendiği ve derlenen kişilerin adı soyadı ve yaşı gibi özel durumlar da verilmeye çalışılmıştır. Derleyeni verilmeyen kelimeler genellikle doğup büyüdüğüm ve havasını teneffüs ettiğim Karaman'a aittir. Karaman'da günlük hayatta kullanılan ve herkesin bildiği bu kelimeler yazı dili sözlüğünde geçmeyen ancak hala kullanılan veya benim daha önce kullanıldığını duyduğum kendimin de zaman zaman kullandığı kelimelerdir. Karaman dışından olanlar genellikle derlenen şahsın adı verilmek suretiyle belirtilmiştir.

Derlemiş olduğum kelimeleri verirken her kelime için Derleme Sözlüğüne baktım. Belki gözümünden kaçanlar olmuşsa da her kelime

üzerinde titizlikle durulmuştur. Derlediğimiz kelimelerden sözlükte geçmeyenler “Kelime bu şekil ve anlamda Derleme Sözlüğüne geçmemiştir” şeklinde belirtilmiş, diğerleri ise, kelimedede ses değişikliği varsa, benzer şekilde, aynı ise aynı şekilde olduğu; anlamları aynı ise, aynı şekilde, farklı ise farklı şekilde, anlamca aynı olmayan fakat benzerlik varsa benzer şekilde ifadeleri ile değerlendirilmiştir. Bazı kelimeler hakkında da haddimiz olmayarak Derleme Sözlüğünde yanlışlık yapıldığını belirterek düzeltme yapılmıştır.

Dipnotlarda aynı cümlelerin tekrarından kaçınmak için aynı ifadeleri sembollerle verdik. 1. Derleme sözlüğünde hiç olmayan kelimeler için; 2. Derleme Sözlüğünde aynı anlamda benzer şekilleri olan kelimeler için; 3. Derleme Sözlüğünde olan, ancak yeni bir mana ilave edilenler için veya yakın anlamda ancak aynı olmayan kelimeler için, 4. Derleme Sözlüğünde olan, ancak kelimeyi derlediğimiz yöre nin adının Derleme Sözlüğünde geçmediği durumlarda kullanılmıştır.

ağızla¹³: 1. bir işe başlamak (Sen kazağı ağızla gerisini ben örerim), 2. yapılacak bir işi ayarlayıp kendi haline bırakmak, yönlendirmek (Suyu karığa ağızlayıp geri döndüm, o kendisi sulanır.) (Karaman/Kızıllarağini)

albız¹⁴: şeytan (Z. Avşar, Kırşehir/Kaman, Sarıömerli köyü: **el yattı albız battı**)

ananat¹⁵: ekin sapını veya desteyi arabaya veya motora sarmak için kullanılan ikisi alta biri üstte üç dişli veya üçü altta ikisi üstte beş dişli ağaçtan yapılmış alet (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

añşırtmak¹⁶: 1. hissettirmek, 2. sezdirmek, 3. gizlice duyurmak, 4. üstü kapalı söylemek, 5. hatırlatmak (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

arşak¹⁷: kirmanın haç şeklindeki kanadı (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)

¹³ 4; **ağızla**- I, DS, s. 97.

¹⁴ 4; **albız**, DS, s. 208.

¹⁵ 2, 3, 4; anadut, anadad, anadat, anadot, anaduz, ananat, anat, anatum, anavut, anazıt, anazot, anazut, andat, andut, anduz, ananet, anidot, anlat, annad, annadut, annanat, annat I; DS. s. 247)

¹⁶ 2; anıştırmak, añşırtmak, anşırmak, anşırtmak, anşıtmak, DS. s. 270-271.

¹⁷ 3, 4; **arşak II**, DS. s. 332.

- ayrıksağı**¹⁸: 1.farklı; değişik; hiçbir şeye, hiç kimseye benzemeyen; orijinal; tuhaf; 2. mütevazi, gösterişli olmayan (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağını)
- bağırcağ**¹⁹: bebeği sırta sarmak için kullanılan bezden dikilmek veya ipten dokumak suretiyle yapılan, şerit şeklinde geniş kolanımsı ip (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)
- bardak**²⁰: 1. toprak testi, 2. ağaçtan oyulmuş testiye benzer su kabı; 3. boy olarak küçük fakat enli, kalın olan²¹ (bardak boylu: küçük boylu) (Karaman/Kızıllarağını)
- basdırık**²²: 1.kumaşı katlanarak, ipliği görünmeyecek şekilde dikilmiş dikiş²³; 2. mayalanmış ve suyu süzülmesi için bir bez torbaya konmuş peynirin üstüne konulan ağırlık, taş; 3. bir nesneyi bastırmak veya sıkıştırmak için kullanılan ağırlık veya alet (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağını)
- başlı**²⁴: 1.yarım, bitmemiş (eş anl: yarı başlı); 2. devam eden, sürekli (R Koraş, Karaman / Kızıllarağını)
- beket**²⁵: 1.kapatmak (kapı vesaireyi), 2. sağlamaştırmak, güçlü kılmak, 3. hapsetmek, üstüne kapatmak (hayvan insan vesaireyi) (Karaman/Kızıllarağını)
- belik**²⁶: bölük, bölünmüş, tam olmayan (Karaman/Kızıllarağını)
- belle- I**²⁷: eski tahta beşikte çocuğun altına serilen bezin bir kısmını üzerinden atıp bağlama işi (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)
- belle-II**²⁸: 1. öğrenmek, 2. işaret koymak, işaretlemek, 3. kararlaştırmak, 4. sanmak, zannetmek (Karaman/Kızıllarağını)

¹⁸ 4; ayrıksı, ayrıhsı, ayrıksa, ayrıksağa, ayrıksağı, ayruhsu, ayruksağı, ayruksu, DS. s. 430; ayrıksı TDK Türkçe Sözlük, Ankara 1998, s. 179.

¹⁹ 3, 4; bağırcağ, bağırcağ, bağırcağ I, DS, s. 478.

²⁰ 3, 4; **bardak**, DS, s. 528; Kelimenin toprak testi anlamı yazı dili sözlüğüne de geçmiştir TDK Türkçe Sözlük, s. 219.

²¹ 1; **bardak**, DS, s. 528.

²² 2, 4; basır- II DS, s. 541; basdır- DS. s. 538.

²³ 3, 4; **basdırmak**- DS. s. 538.

²⁴ 4; DS. s. 562; TDK TS, “başı olan” s. 240.

²⁵ 2, 3, 4; DS. s. 602-603.

²⁶ 4; **belik II**, DS, s. 617; TDK TS, “saç örgüsü”, s. 261; kelime yörede aynı zamanda saç örgüsü anlamında da kullanılmaktadır.

²⁷ 1.

- belleme**²⁹: toprak sıvalı evlerde, duvarın kirlenmesini engellemek için yerden bir metre yüksekliğe kadar kırmızı toprakla veya koyu renkli badana ile badananmış kısım.(Karaman/Kızıllarağini)
- beyazca**³⁰: 1.beyaza yakın, beyazımsı; 2. bembeyaz (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- beyazgine**³¹: 1. beyazımsı beyazca, 2. bembeyaz (Ali Haydar Kocaman, Tirebolu/Giresun)
- beyazlık**³²: 1. beyazca, beyaza yakın; 2. bembeyaz, (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- beytambal**³³: hayırsız, uğursuz, uğru (A. Çakır,. Amasya/Taşova)
- bıkın**³⁴: : bel, kalça, kaba (çocuğun beli bıkını açılmış) (Zile/Tokat)
- biseğil**³⁵: biraz, bir an (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- biseğilden**³⁶: biraz sonra (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- boğazağrığı**³⁷: 1.yemeyi seven, yemeğe düşkün, yemeye düşkün, 2. başkasından yemeyi seven (Karaman/Kızıllarağini)
- bohru**³⁸: baca, tandır bacası (Karaman)
- boşlamak**³⁹: 1. bırakmak, terk etmek, 2. boşamak (avradı boşlamak, cığara boşlamak, işi boşlamak)
- böğen**⁴⁰: gıgın irisi (bak. gığ) (İskender Alçay, Eskil/Aksaray, Böğet köyü)

²⁸ 3, 4; **belle-** V, VI, VII; DS, s. 622; bellemek kelimesinin 1. ve 4. anlamları yazı dili sözlüğünde vardır TDK TS, s. 264.

²⁹ 2, 3, 4; **belleme.**, DS, s. 621.

³⁰ 1.

³¹ 1.

³² 1.

³³ 4; DS. s. 648.

³⁴ 3, 4; DS, s. 663.

³⁵ 3, 4; DS. s. 703.

³⁶ 4; biseel, biseğil, biseğilden, DS, s. 703.

³⁷ 3, 4; DS. s. 726; kelime grubu boğaz+ağrığı şeklinde bir gruptur ve bu gruptaki ağrık kelimesi Eski Türkçede hastalık (A. Von gabain, **Eski Türkçenin Grameri (Çev. Mehmet Akalın), Ankara 1988**) demektir.

³⁸ 2, 3, 4; DS. s. 732; 782.

³⁹ 4; DS. s. 743; kelimenin birinci anlamı yazı dili sözlüğünde de vardır TDK TS, s. 333.

- böğrek**⁴¹ : böbrek (Rahime Koraş, Y. 55, Karaman/Kızıllarağini; Yıldırım Özbek Silifke/İçel, Örenköy)
- buñgun**⁴² : bunaltıcı sıcak, yağmur sıcaklığı, bulutlu sıcak (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- cemek**⁴³ : dirgen (Ahmek Karataş, Bulancak/Giresun, Samıgüney)
- cergi-cerge**⁴⁴ : at arabalarında sap yığmak için arabanın iki tarafına konan yuvarlak çitalardan yapılmış parmaklık
- cımışga**⁴⁵ : ayçiçeği çekirdeği (Karaman/Koraş köyü)
- cıñgı-cıñgı**⁴⁶ : 1. kıvılcım, 2. yanan ateşten etrafa sıçrayan küçük ateş parçaları (Karaman)
- cıñgıbat** : 1. Kumaş üzerindeki küçük benekler, 2. Bir nesne üzerindeki küçük lekeler, 3. üzerinde küçük benekleri olan kumaş (Karaman)
- cıppan çalmak**⁴⁷ : alkışlamak (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- cırtta-zırtta**⁴⁸ : mayasız hamurdan yapılan fetir⁴⁹ (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- cırnak**⁵⁰ : 1. insan için tırnak, 2. hayvan için pençe (Karaman)
- cip**⁵¹ : 1. pek, fazla; çok; büsbütün; 2. tez, çabuk, acele (zarf olarak kullanılır) (R Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- çağıl**⁵² : tarlalarda zamanla toplanarak biriktirilen irili ufaklı taş yığını (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

⁴⁰ 3, 4; (**böğen II**, DS, s. 762)

⁴¹ 4; DS. s. 764.

⁴² 2, 3, 4; **buñgun**, DS. s. 792

⁴³ 3; **cemek I**, II, III; DS, s. 880.

⁴⁴ 3, 4; DS. s. 885; 1146.

⁴⁵ 4; **Cımışka I**, DS. s. 917.

⁴⁶ 3, 4; DS. s. 920; 1181; kelimenin birinci anlamı yazı dili sözlüğünde de vardır TDK TS, s. 476.

⁴⁷ 4; DS. s. 890.

⁴⁸ 2, 3, 4; DS. s. 930.

⁴⁹ 2, 3, 4; **cırıkta**, **cırıhta**, **cırık**, **cırıtta**, **cırıtka**, **cırıtla**, **cirihta**, **çırıgta**, **çırılta**, DS, s. 920.

⁵⁰ 4; DS. s. 935; kelimenin ikinci anlamı yazı dili sözlüğünde de vardır. TDK TS, s. 404.

⁵¹ 3, 4; **cıp**, DS. s. 924; **cip**, DS. s. 982.

⁵² 2, 3, 4; **çaal**, **çağal**, **çakkıl** DS. s. 1030.

çağşak⁵³: altı boş taş zemin (Faruk Çolak, Gülnar/Mersin, Kuskan kasabası)

çakıldak⁵⁴: 1. Fasulye ve nohut gibi çekirdeğinin kabuğu olan bitkilerin çekirdeği alınmamış kabuklu hali; 2. Koyunun kuyruğunun altında pisliğinin yününe yapışmasıyla oluşan tabaka (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

çalmak I⁵⁵: hazırlamak, sarmak, bağlamak, (beline azık çalmak: azığını beline sararak bağlamak Karaman/Kızıllarağini)

çalmak II⁵⁶: vurmak, dermek, kesmek (kurbana bıçak çalmak, ekine orak çalmak) (Karaman)

çapar⁵⁷: 1. benekli kumaş, 2. benekli olan elbise (çapar örtü, kadınların örtündüğü siyah ve beyaz renklerden oluşan küçük kareli kumaş)(Karaman)

çatma⁵⁸: 1. başörtüsü, 2. tarla veya bostanda üç ağaç veya sığıcı birbirine çatarak yapılan çadırımsı gölgelik veya çardak (Karaman); 1. çadır vesaire kurarken kullanılan kilim veya çul (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası)

çatma çatmak⁵⁹: kilim dokumak (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

çavdırma⁶⁰: kesilmiş kavak ağacının 3 veya 4 metrelik uç kısmı, sırık (Karaman)

çavdırmak⁶¹: 1. fırlatmak, atmak; 2. su serpmek; 3. erkekler için ayakta ulu orta işemek (Karaman)

⁵³ 3, 4; çağşak I, II, III, IV; DS. s. 1038.

⁵⁴ 3, 4; **çakıldak I**, DS, s. 1043; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 424.

⁵⁵ 1; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 431.

⁵⁶ 4; **çalmak VI**, DS, s. 1060; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 431.

⁵⁷ 3; **çapar II. 2**; DS. s. 1073; kelime yazı dili sözlüğünde, aynı anlamda hayvan ve bitkiler için kullanılmaktadır, TDK TS, s. 436.

⁵⁸ 4; **çatma III** DS. s. 1091; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 446.

⁵⁹ 1.

⁶⁰ 3, 4; çavdırma I, II, III, IV; DS, s. 1093.

⁶¹ 1, 3; çavdırmak I, II; çavdurmah; DS, s. 1094.

- çavmak**⁶²: ileri fırlamak, hızla gitmek, yükselmek (Karaman); **çıvmak**⁶³: yükselmek (keklik vurulunca havaya çıvdı) (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası)
- çelme**⁶⁴: baş örtüsü, eşarp (**çelme çelmek**: eşarp örtmek; **çelmelenmek** başını dudulamak: sarıp sarmalamak) (R Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- çepel**⁶⁵: samanın iri kısmı (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/UŞAK); bulaşık (Muzaffer Akkuş, Y. 45, Osmaniye)
- çıt**⁶⁶: andız ağacının odunu (**çıtlık** : andız ağacının bulunduğu yer) (Yıldıray Özbek, Silifke/İçel, Örenköy)
- çıvdırmak/çıvdırmak**⁶⁷ : (=aklını çıvdırmak) delirmek , aklını yitirmek, kafayı üşütmek, (Karaman)
- çıvgı**⁶⁸: (=fışgın, çıvgın) 1. ağaçlardaki yeni sürgün, 2. kırılmayan esnek ağaç dalı (Karaman)
- çileş-**⁶⁹: gözleri dolmak, gözünden yaş dökülmek (Karaman)
- çilpi**⁷⁰: duvarır düz olması için iki nokta arasında çekilen kılavuz ip (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- çişden**⁷¹: şımarık (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- çivit**⁷²: meyve çekirdeği (A. Kocaman, Y. 33, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- çolpa**⁷³: 1. beceriksiz, elinden iş gelmeyen; 2. kılık kıyafeti düzgün olmayan, dağınık, perişan (Karaman/Kızıllarağini)

⁶² 3; **çavmak I**, DS. s. 1094.

⁶³ 2; **çavmak XIII**, DS. s. 1095.

⁶⁴ 3, 4; **çelme II**, DS. s. 1125; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 457.

⁶⁵ 3, 4; **çepel II**, DS. s. 1141; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 461.

⁶⁶ 3, 4; **çıt I, II, III, IV**; DS. s. 1191; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 479.

⁶⁷ 4; **çıvdırmak I**; DS. s. 1198.

⁶⁸ 2; **çıvgın II**; DS. s. 1200; kelime benzer şekilde yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 480.

⁶⁹ 2, 3, 4; çilemek, çilenmek, çileşmek, çileştirmek, çintilemek, çisalamak, çisenlemek, çişelemek, çişenmek, çizelemek, DS. s. 1216.

⁷⁰ 3, 4; **çilpi çekmek**, DS. s. 1220.

⁷¹ 2, 4; çiştan, çiştan, çişdenk; DS. s. 1241.

⁷² 3, 4; **çivit I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII**; DS. s. 1249; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 492.

çot⁷⁴: kalça, kalça kemiği (Karaman)

çöğmel⁷⁵: baston (Karaman/Kızıllarağini)

çöpleme⁷⁶: keşik denilen nöbetleşe süt değişiminde sütün miktarını bir çöple ölçme. Bu değişme yapılırken hep aynı kap kullanılır ve süt verilen her gün verilen sütün miktarı çöple ölçülerek; - çöp bıçakla kertilerek- işaret konur. Sütü alan kişi o sütü iade ederken çöple ölçülen miktarda geri iade eder (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

çörtüşük⁷⁷: 1 (insan)uyuşuk, çok yavaş hareket eden; 2. (meyve, sebze) buruşuk, buruşmuş (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

dam⁷⁸ : 1. değişik amaçlarla kullanılan tek odadan ibaret ev, 2. tek odadan ibaret bağ veya bahçe evi, 3. kulübe, 4. tek katlı yağma evlerin çatısı olmayan akmasını önlemek için killi toprakla kapatılmış üstü (**dam yuv-**: taştan düzölmüş yuvakla damdaki toprağı yuvağı gezdirmek suretiyle sıkıştırmak) (Karaman)

dam-⁷⁹ : içine doğmak, önceden hissetmek, sezme (kalbine dammak: kalbine doğmak) (R. Koraş, Karaman)

demirseyi : demirimsi (demirseyi kokmak: demirimsi kokmak) (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası)

dığrak⁸⁰: hoş giden, sevilen, alışılmış (dığrak elbise : en çok hoş giden elbise) (Genç Osman Geçer, Erzincan/Hatay, Başlamış köyü); **dıvrak**: yakışan, uyumlu; küçük (M. Ekiz, Kayseri) **çok dıvrak biri: becerikli, pratik; dıvrak evri ağaç : küçük eğri ağaç**

dıkım⁸¹: ağza bir kerede alabilecek büyüklükte ekmek parçası (dıkımını büyük almak); az, biraz, küçük (çocuk bidıkım kaldı) (Karaman)

⁷³ 3; **çolpa**; DS, s. 1262; kelimenin birinci anlamı yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 499.

⁷⁴ 3, 4; **çot I, II, III**; DS. s. 1274.

⁷⁵ 3, 4; **çöğmel/çöğel I.1**; DS. s. 1279.

⁷⁶ 3; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 503.

⁷⁷ 2, 4; **çörüş-**, DS. s. 1295.

⁷⁸ 3, 4; DS. s. 1347.

⁷⁹ 3, 4; **dammak IV**; DS. s. 1354.

⁸⁰ 3; **dığrak II, III**; DS. s. 1453

⁸¹ 3, 4; **dıkım**, DS. s. 1455.

- dımı**⁸²: ılımak, ılık hale gelme (sıvı şeyler için) (Karaman)
- dımık**⁸³: 1. ılık, eli yakmayacak derecede , soğukluğu hissedilmeyecek kadar ısınmış olan sıvı şeyler; 2. ılık, yakmayacak derecede sıcaklık (Karaman)
- dikme**⁸⁴: 1. fidan; 2. mec. çocuk, yeni yürümeye başlayan küçük bebek (Karaman)
- diñ**⁸⁵: (=din-)1. yorulmak, kesilmek (adam çalışmaktan diñdi); 2. sakinleşmek, durulmak (herifin öfkesi diñmedi);3. durmak, kesilmek (sağnak yağmur çabuk diñdi) (Ömer Koraş, Karaman) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- diñelmek**⁸⁶: 1. dikilmek; 2. ayağa kalkmak, ayakta durmak (canlılar için); 3. iyileşmek, ayağa kalkmak (**hasta diñeldi**: iyileşti); 4. mec. Büyümek, boyu sürmek(çocuk biraz diñelince göz değdi); 5. karşı çıkmak, karşı durmak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- diñgok**⁸⁷: baykuş (Genç Osman Geçer, Erzincan/Hatay, Başlamış köyü)
- diñiş**⁸⁸ vermek: rahat bırakmak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllar ağıni)
- diñiz**⁸⁹: sakin, gürültüsüz, sessiz (**başı diñiz olmak**: düşüncesiz, başında meşgale olmamak, endişe edecek bir şeyi olmamak; bu gün hava diñiz: hava sakin durgun) (Ömer Koraş, Karaman) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- dingin**⁹⁰:(=diñgin) 1. sakin, suskun, düşünceli, içine kapanmış; 2. hastalıktan dolayı durgun, suskun; 3. yaramaz olmayan sakin çocuk, biraz aptalca, bön bebek (Karaman/Kızıllarağini)

⁸² 3, 4; DS. s. 1460.

⁸³ 3, 4; **dımık I, IV**; DS. s. 1460.

⁸⁴ 3, 4; **dikme II**, DS. s. 1488.

⁸⁵ 3, 4; kelimenin birinci ve ikinci anlamı dışındaki anlamları yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 595.

⁸⁶ 4; **diñelmek I**, DS. s. 1501; kelimenin üçüncü ve dördüncü anlamı dışındakiler yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 593.

⁸⁷ 1.

⁸⁸ 2, 3, 4; **diñiş I, II, III**; DS. s. 1506.

⁸⁹ 3, 4; **diñiz**, DS. s. 1507; kelime kelime benzer anlamda yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 594..

⁹⁰ 3, 4; **dingin I, II, III, IV**; DS. s. 1506.

dirgen⁹¹: at, eşek gibi hayvanları yüklerken, yüklenen tarafın yana kaymaması için yüklü tarafın altına verilen destek ağıaç (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney köyü)

dobalan⁹²: (=domalan)toprak altında olan ve toprağı hafif kabartan yenilebilir bir tür mantar (Karaman)(Ziya Avşar, Kaman/Kırşehir, Sarıömerli köyü)

dolukmak⁹³: 1. ağlayacak hale gelmek, ağlamak üzere olmak, 2. içi dolmak, efkarlanmak, birisiyle dertleşme ihtiyacı duymak, 3. gözleri dolmak (Karaman)

dombalak⁹⁴: başı yere degecek vaziyette vücudu başın üzerinden aşırarak hareketi, baş önce olmak üzere yuvarlanma (**dombalak kılma**: tarif edilen şekilde yuvarlanma) (Karaman); **combalak/combalak gılma** (Karaman/Kızıllarağıni)

domur domur ol⁹⁵: 1.gözleri dolmak, ağlayacak hale gelmek, 2. çok terlemek yüzünde ve alnında ter taneleri birikmek (yüzü domur domur olmak: yüzünde ter taneleri oluşmak); 3. vücutta toplu şekilde sivilce benzeri kabarıklık oluşması (Karaman)

doşañ⁹⁶: eski, yıpranmış (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağıni)

dölek⁹⁷: 1.düzgün, engebeli arazi içindeki düzlük; 2. akıllı, uslu kişi, akli başında; nerede nasıl davranacağını bilen kişi; 3. iyice, adamakıllı (Karaman/Kızıllarağıni)

döndürme⁹⁸: ayfan ya da ispanak ve benzeri otlardan sacda yapılan börek (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

dudu⁹⁹: örtü, başı saracak kadar büyük ve geniş ebattaki örtü (soğuktan ve sıcaktan korunmak için kullanılan kalınca örtü, eşarp)

⁹¹ 3, 4; **dirgen**, DS, s. 1515; kelime farklı anlamda yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 598.

⁹² 1; kelime yazı dili sözlüğünde **domalan** şeklinde vardır, TDK TS, s. 622. Kelime yörede domalan olarak da kullanılmaktadır. Kelimenin kullanılışı ayıp karşılandığı için **dobalan** şekli yaygınlaşmış olabilir.

⁹³ 3, 4; **dolukmak**; DS. s. 1547; kelime üçüncü anlamıyla yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 622.

⁹⁴ 3, 4; **dombalak**; DS. s. 1550.

⁹⁵ 3, 4; domur domur, dumur dumur; DS. s. 1553.

⁹⁶ 4; **doşañ**, DS. s. 1567.

⁹⁷ 4. **dölek I, II, III**; DS. s. 1577.

⁹⁸ 3. **döndürme I, II**; DS. s. 1582.

(**dudulamak**: bir başkasının başını poşu ile sarmak ;**dudulanmak**: kendi başını örtü ile sarmak) (R Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

düdek¹⁰⁰: 1. ağaç veya çiçek tomurcuğu (genellikle incir ve gül için kullanılır); 2. meyve çağlası (A. Kocaman, Giresun/Tirebolu, Avcılı köyü)

düğdü¹⁰¹: 1. keser, çekiç gibi aletlerin çivi çakmaya yarayan kısmı, 2. bir nesne veya aletin çıkıntısı (Karaman)

düğmek¹⁰²: düğümlemek, bağlamak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)

düğü¹⁰³: düğüm (düğülemek: düğümlemek) (Ömer Koraş, Karaman)

düzmek¹⁰⁴: 1. süslemek (gelin düzmek: gelin süslemek; gendi başını düzdüm de gelin başı mı galdı; düzgülü: giyinmiş, kuşanmış, süslenmiş); : 2. yontmak, sivirtmek, düzgün hale getirmek; 3. hazırlamak, eksikleri tamamlamak (düğün eğsiği düzmek: düğün için lazım olan şeyleri alma veya hazırlama); 4. uydurmak (mani düzmek: mani uydurmak) (Rahime Koraş, Karaman)

eğşi¹⁰⁵: salca (Karaman/Kızıllarağini); (Serdar Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası)

elkit gal¹⁰⁶: (=gadid gal)-çaresiz kalmak, bütün imkanları zorladığı halde yapacağı hiçbir şey olmamak(Karaman/Kızıllarağini)

elkit goy¹⁰⁷: yaptığı bir hareketle başkasını zor durumda bırakmak; iş yapamaz halde bırakmak(Karaman/Kızıllarağini)

elpi¹⁰⁸: meyvelerin çürümesi (Hüseyin Ertaş, Şanlıurfa/Halfeti, Fıstıközü köyü)

⁹⁹ 4. **dudu I**, DS. s. 1595.

¹⁰⁰ 3; 4. **düdek**, DS. s. 1616.

¹⁰¹ 4. **düğdü I**, DS. s. 1619.

¹⁰² 4. **düğmek, düğülemek I**, DS. s. 1621-1622.

¹⁰³ 3;4**düğü**, DS. s. 1622.

¹⁰⁴ 4. **düzmek I, II, III, V**; DS. s. 1647; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 665.

¹⁰⁵ 3;4. **eğşi**, DS. s. 1688; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 686.

¹⁰⁶ 3;4. **elkit**, DS, s. 1719.

¹⁰⁷ 2;3;4. **elkit**, DS, s. 1719.

¹⁰⁸ 3;4. **elpimek I, II**; DS. s. 1727-1728.

- eñsıranı**¹⁰⁹: ekmek yaparken hamuru kesmek ve senit ve hamur leğenini sıyırmak için kullanılan saçdan yapılmış alet (Karaman)
- ērecek/eğircek**¹¹⁰: kirmanın ortasındaki çubuk (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- erden**¹¹¹: 1. erken, 2. sahur (Faruk Çolak, Gülnar/İçel, Kuskan kasabası)
- erlik I**¹¹²: sahur (Karaman/Kızıllarağini); sahurda yenen yemek¹¹³ (Faruk Çolak, Gülnar/İçel, Kuskan kasabası)
- erlik II**¹¹⁴: 1. erkeklik, 2.kocalık hakkı, karısı ölen bir erkeğin, ölen karısının anne veya babasından kalan mirastan ölen karısına kocalık yaptığı için aldığı pay (Karaman/Kızıllarağini)
- er haki**¹¹⁵: kocası ölmüş bir kadının kocasının alması gereken mirastan kocası adına aldığı pay (Karaman/Kızıllarağini)
- es-**¹¹⁶: içi dolu olan bir kabın içindeki nesnenin bir kısmını boşaltmak, bölmek, eksiltmek (Karaman)
- esel-**¹¹⁷: içi boşalmak, rahatlamak, sıkıntı ve tıpasından kurtulmak, derdini dökmek (Serdar Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası); **esilmek**: azalmak; (mec.) içi boşalmak, rahatlamak, sıkıntı ve tıpasından kurtulmak, derdini dökmek (Karaman)
- eşli**¹¹⁸: güzel, hoş (Mustafa Yıldırım, Suçatı köyü/K. Maraş); kuması olan kadın (**eş**: kuma) (Karaman)
- eşli**¹¹⁹: eşli olan, kuması olan kadın; eşli kadın (Karaman)
- ēşün**¹²⁰: evirgeç, aktaracak (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)

¹⁰⁹ 2;3. **eñsıranı**, DS. s. 1687.

¹¹⁰ 2;3;4. (**eğircek**, DS, s. 1679.

¹¹¹ 4. **erden I, II**, DS, s. 1764; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 718.

¹¹² 3;4. **erlik I, II, III**; DS, s. 1775; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 723.

¹¹³ 3;4. **erlik I, II, III**; DS, s. 1775; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s.723.

¹¹⁴ 3;4. **erlik I, II, III**; DS, s. 1775.

¹¹⁵ 1;2;3;4.

¹¹⁶ 4. DS. s. 1785; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 729.

¹¹⁷ 3;4. **esilmek**, DS. s. 1782.

¹¹⁸ 3;4. DS. s. 1794; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, TDK TS, s. 736.

¹¹⁹ 3;4. DS. s. 1794.

- evgin**¹²¹: aceleci, tez canlı (Karaman/Kızıllarağini)
- evirgeç**¹²²: yufka pişirirken sacda çevirmek için kullanılan uzun tahta alet (Karaman)
- felik**¹²³: 1.taş bina yapılırken büyük taşta kırılan el büyüklüğünde veya daha küçük taş parçaları, 2. küçük (Karaman)
- feyil**¹²⁴: 1. öfke, öfkeden doğan huysuzluk; kıskançlık ; 2. hava, çalım (feyilin başına guzgun ileşiñe: hırsın, öfken veya çalımın başını yesin anlamında bir kargış) (Yıldıray Özbek, Silifke/İçel, Örenköy)
- ficıtmak**¹²⁵: fırlatmak, fırlatarak atmak (Karaman/Kızıllarağini)
- fırdolayı**¹²⁶: çepeçevre (Karaman/Kızıllarağini)
- fırlan-**¹²⁷: 1. dolanmak, daire tamamlayacak şekilde yürümek; 2. ne yapacağını bilmez vaziyette sağa sola koşuşturmak (Karaman/Kızıllarağini)
- fırlangaç**¹²⁸: (=fırlıdak, =fırlangıç)1. rüzgar gülü, 2. rüzgarda veya üfleyince dönen çocuk oyuncağı, 3. mısır koçanının arkasına tavuk veya kuş teleği takılarak atınca dönen çocuk oyuncağı (Karaman/Kızıllarağini)
- fişdırmak**¹²⁹: 1. bir şeyi rasgele atmak, 2. sinirlendiği için elindeki rasgele tepki göstermek için atmak (Karaman/Kızıllarağini)
- fişgin**¹³⁰ (=çivgin/şivgin) 1. ağaçlardaki yeni sürgün, 2. esneyen fakat kırılmayan ince ağaç dalı (Karaman)
- gabağaç**¹³¹: yaşlı, büyük ağaç, ağaç (Karaman)
- gabangaç**¹³²: yaşlı, büyük ağaç (Veyis Özkan, Afyon/Emirdağ Firikli-Adayazı köyü)

¹²⁰ 2;4. eşün, DS. s. 1796.

¹²¹ 4. evgin, DS. s. 1806; evcen, DS, s. 1803.

¹²² 4. evirgeç, DS. s. 1808.

¹²³ 3;4. felik, DS, s. 1842.

¹²⁴ 4. feyil, DS. s. 1849.

¹²⁵ 4. ficıtmak, fiçıtmak, fincıtıtmak, fircıtıtmak; DS. s. 1849.

¹²⁶ 1.

¹²⁷ 3;4. DS. s. 1856.

¹²⁸ 1.

¹²⁹ 3;4. fişdırmak/fişirtmak; DS. s. 1859.

¹³⁰ 3;4. fişgin, fişirgin; DS. s. 1859.

¹³¹ 2;4. gabaç, DS. s. 1882.

- gadid gal**¹³³ : çaresiz kalmak, yapacağı bir şey olmamak; parasız pulsuz kalmak, bitmek, tükenmek (para da bitti iyice gadid galdık)(Karaman/Kızıllarağini)
- galgımak**¹³⁴ : zıplamak; mec: zaptedilememek) (Karaman/Kızıllarağini)
- galp**¹³⁵ : yavaş hareket eden, hantal, ağır; atın yavaş gidene (galpın gızması geç olur, gızarsa da çetin olur) (Genç Osman Geçer, Erzincan/Hatay, Başlamış köyü)
- garsamba**¹³⁶ (bak. karsamba)fazlalık, kalabalık, lüzumsuz (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- gar**¹³⁷ : 1. karıştırmak (ortalığı gardı gırdı); 2. doymak, doyum noktasına gelmek (toprak suya iyice gardı/yemeğe gardım, gayrı yiyemem) (Karaman/Kızıllarağini)
- gatık**¹³⁸ : ayran (A. Haydar Kocaman, Giresun/Tirebolu, Avcılar köyü)
- gatıncak**¹³⁹ : katık, ekmeğin yanında yenen veya arasına konan yiyecek (A. Haydar Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılar köyü)
- gavcar**¹⁴⁰ : 1. ardıç ağacının kabuğu, 2. ağacından soyulmuş ve kurumuş ağaç kabuğu (Karaman/Kızıllarağini)
- gavgas**¹⁴¹ : ballı petek (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)
- gavlamak/gıvlamak**¹⁴² : 1. deri soyulmak, 2. hayvanların tüy, yün veya kılının kırılması, 3. insanın başının tıraş edilmesi, 4. ceviz gibi kabuğunun üstünde yeniden kabuk bulunanların en dışındaki kabuğun soyulması (Karaman/Kızıllarağini)

¹³² 2;3;4. **gabaç**, DS, s. 1882.

¹³³ 3;4. **gadid kal-**, DS, s. 1890; kelime Arapça kadid kelimesinden gelmiş olmalıdır, **gadid<kadîd**: (a. i) 1. kurutulmuş et, 2. hek. Etleri dökülmüş yalnız kemik kalmış olan gövde, iskelet, 3. pek zayıf, bir deri bir kemik kalmış olan kimse Devellioğlu, s.574.

¹³⁴ 4. **galgımak**, DS. s. 1901.

¹³⁵ 1.

¹³⁶ 4. **garsamba I.2**; DS. s. 1930.

¹³⁷ 3. **gar-I**, DS, s. 1928; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, **karmak**, TDK TS, s. 1221.

¹³⁸ 4. **gatık**, DS. s. 1935; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, **katık**, TDK TS, s. 1236.

¹³⁹ 1.

¹⁴⁰ 3;4. **gavcar I**; DS. s.1938.

¹⁴¹ 2;3;4. **gavgaz** DS, s. 1932; **gavara II**, DS, s. 1937.

¹⁴² 3;4. DS. s. 1939.

- gavlak/gıvlak**¹⁴³: (=cıvlak)1. güneşten yanmış deri, 2. tüyü veya yünü kırılmış hayvan, 3. tıraş edilmiş insan başı, 4. yeşil kabuğundan soyulmuş ceviz (Karaman)
- gavlatmak**¹⁴⁴: (=cıvlatmak)1. kabuğunu soymak, 2. hayvanın tüyünü veya yününü kırmak, 3. insan saçını tıraş etmek (Karaman/Kızıllarağını)
- gavşır-**¹⁴⁵: 1. katlamak, birleştirmek; 2. kolları birleştirmek, 3. bacakları dizden bükerek bağdaş kurmak (Karaman/Kızıllarağını)
- gaynaşık/gıynaşık**¹⁴⁶: yaramaz (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- gercik**¹⁴⁷: 1. lüzumlu lüzumsuz çok konuşan, 2.şımarık (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağını)
- gezek**¹⁴⁸: **sıra** da denilen, özellikle kışın iyi anlaşılan aileler veya bekar erkekler arasında, sırayla her gece birinin evinde toplanarak hoşça vakit geçirmesi için yapılan akşam gezmesi (Nebi Özpeynirci, Karaman)
- gığ/gı**¹⁴⁹: koyun, keçi vb hayvanların pisliğinin ayakları altında ezilerek toz halini almış şekli (İskender Alçay, Eskil/Aksaray, Böğet köyü)
- gıncıfır**¹⁵⁰: 1. yemek yerken çok dikkat eden, 2. yemek seçen, 3. yemek yerken olur olmaz şeyden midesi bulanana (Karaman)
- gıncır**¹⁵¹: gıcık, tahrik edici konuşan (Faruk Çolak, İçel/Gülнар, Kuskan kasabası)
- gırçmak**¹⁵²: biçmek (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağını)
- gırtlık**¹⁵³: koyunların yünlerinin ve ve keçilerin kıllarının kırıldığı, ortası sabitlenmemiş, bir tür özel makas (Karaman)

¹⁴³ 3;4. **gavlak I, II**; DS, s. 1939.

¹⁴⁴ 3;4. **gavlatmak**; DS, s. 1939.

¹⁴⁵ 2;3;4. **gavşır-**, DS, s. 1941; **kavşır-**, DS, s. 2692.

¹⁴⁶ 2;3;4. **gıynaşık I, II**; DS, s. 2068; **gıynaşık I, II**; DS, s. 2066.

¹⁴⁷ 3;4. **gercik I**, DS, s. 1995.

¹⁴⁸ 3;4. **gezek I-2, VI**; DS, s. 2020.

¹⁴⁹ 3;4. **gığ I**, DS, s. 2036.

¹⁵⁰ 3;4. **gıncıfır I, II, III, IV, V**; DS, s. 2047.

¹⁵¹ 1.

¹⁵² 4. **gırçmak**, DS, s. 2055.

¹⁵³ 1.

gıvratmak¹⁵⁴: sarmak, burmak, çevirmek, kıvırmak, döndermek (gulağını gıvratmak: kulağını bükme)(Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağını) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

gıykım etmek¹⁵⁵: kaş veya gözle gizlice işaret etmek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağını)

gicimek¹⁵⁶: içten içe öfke duymak, kıskanmak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağını)

girebi¹⁵⁷: baltaya benzer, ucunda kuş gagasına benzer, dal vs çekmeye yarayan bir çıkıntının olduğu bir tür balta (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)

gireğin¹⁵⁸: bunaltıcı sıcak, yağmur sığağı, bulutlu sıcak (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

golçak¹⁵⁹: yün eğirmek için belli kalınlıkta ayarlanmış yünün bir yumak şeklinde sarılarak kola takılan yumağı (R. Koraş, Karaman/Kızıllarağını)

golka¹⁶⁰: sarp kayalıklarda üç kişinin sığabileceği genişlikte kaya kovuğu (A. Osman Koraş, Kızıllarağını)

gorum¹⁶¹: 1.yalçın, dik kaya kütleleri üzerindeki dışa doğru çıkıntı; 2. soba borusu veya ocak bacasında kalan is (A. Osman Koraş, Karaman/Kızıllarağını)

goşam-goşamaviç¹⁶²:iki avuç birlikte, çift avuç (Karaman/Kızıllarağını)

govşak¹⁶³: 1. üst üste yığılan nesnelerin arasındaki boşluk, 2. gevşek, gevşeklik (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağını)

gölek¹⁶⁴:1.sebzelerin sulanması için açılan su toplanacak genişlikte tek bir sebze fidesinin kökü etrafına açılan çukurluk; 2. tek bir

¹⁵⁴ 4. **gıvratmak II**, DS. s. 2064; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamlarda kullanılmaktadır, **kıvratmak**, TDK TS, s. 1312.

¹⁵⁵ 1.

¹⁵⁶ 3;4. **gicimek I, II**; DS. s. 2071.

¹⁵⁷ 3;4. **girebi**, DS, s. 2080.

¹⁵⁸ 1.

¹⁵⁹ 2;4. **golçağ, golcah, golçak**; DS. s. 2097; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda kullanılmaktadır, **kolçak**, TDK TS, s. 1344.

¹⁶⁰ 1.

¹⁶¹ 3;4. **gorum**, DS. s. 2106.

¹⁶² 3;4. **goşam**, DS. s. 2107.

¹⁶³ 3;4. **govşak**, DS, s. 2110; **govsak**, DS, s. 2110.

meyve ağacının köküne su doldurmak için açılan çukur (Karaman)

gölük¹⁶⁵: 1. kısrak, yaşlı kısrak; 2. yerinden kalkamayacak kadar şişman olanlar insanlar için kullanılan sıfat (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini) (Yıldıray Özbek, Silifke/İçel, Örenköy,) (Yusuf İyi, Karaisalı/Adana)

gömük¹⁶⁶: 1. bataklık, 2. çok sulandığı için insanın ayağının gömüldüğü toprak, 3. bir yere gömülmüş, batmış durumda olan (Karaman)

gömüt¹⁶⁷: mezar (Faruk Çolak, Gülnar/ İçel, Kuskan kasabası)

göresi gel-¹⁶⁸: 1. özlemek, 2. görmek istemek (Karaman)

göynek¹⁶⁹: 1. içe fanila yerine giyilen ve dizin üstüne kadar uzun olan elde dikilmiş iç üst çamaşırı; 2. gömlek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini) kadınların giydiği iç elbisesi (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

gunna-¹⁷⁰: (hayvanlar için kullanılır, insanlar için hakaret amacıyla kullanılır) doğurmak, yavrulamak (Karaman)

gunnacı¹⁷¹: (hayvanlar için kullanılır, insanlar için hakaret amacıyla kullanılır) 1. karnında yavrusu olan hayvan, 2. doğurmak üzere olan hayvan¹⁷², 3. doğurgan, çok doğuran¹⁷³ (Karaman)

gusgun¹⁷⁴: pantolonun beli, kemer takılan ve beli saran kısmı (guskunu düşük: pantolonu hep belinden aşağı düşük olan)(Ömer Koraş, Karaman /Kızıllarağini) (Yıldıray Özbek, Silifke/İçel, Örenköy)

¹⁶⁴ 3;4. **gölek I, II, III, IV**; DS. s. 2141-2142; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamlarda kullanılmaktadır, **karmak**, TDK TS, s. 867.

¹⁶⁵ 3;4. **gölük I, III, V**; DS. s. 2145-2146.

¹⁶⁶ 3. DS. s. 2150; kelimenin üçüncü anlamı yazı dili sözlüğünde vardır, TDK TS, s. 870.

¹⁶⁷ 1.

¹⁶⁸ 4. **göresi gel-**, DS, s. 2160.

¹⁶⁹ 3;4. **göynek I, 1-2**; DS. s. 2171.

¹⁷⁰ 4. **kunna-**, DS, s. 3002; **gunna-**: DS. s. 2196.

¹⁷¹ 2;3;4. **kulunlu, kulunlacı**; DS, s. 2998; **gunnacı**, DS, s. 2196.

¹⁷² 1.

¹⁷³ 1.

¹⁷⁴ 3;4. **gusgun**, DS. s. 2202; kelime benzer anlamda yazı dili sözlüğünde vardır, **kuskun**, TDK TS, s. 1419.

- güdüük**¹⁷⁵: 1. gömlek, iç çamaşırının üzerine giyilen gömlek benzeri giyecek (Karaman/Kızıllarağini)
- güme**¹⁷⁶: öñezede avcının av hayvanı tarafından görölmesini, fark edilmesini engellemek için çalidan ya da taştan yapılan küçük siper. (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- habire**¹⁷⁷: devamlı, sürekli; çok ve bol şekilde (Karaman)
- hatekin**¹⁷⁸: ha deyince, kolay kolay, tez, çabuk (ha desen hatekin gelmez (Karaman/Kızıllarağini)
- havakmak**¹⁷⁹ : yaranın hava alması, iltihaplanmak (Karaman)
- havıt**¹⁸⁰: Küçük akarsuyun önüne su biriktirmek için yapılmış set; 2. su biriktirmek için kazılmış geniş çukur (Karaman/Kızıllarağini)
- hazan**¹⁸¹: (=hazan ağacı)1. kalın ve düz ve sağlam ağaç; 2. evlerde normal ağaçların altına destek amacıyla konulan ağaç (Karaman/Kızıllarağini)
- hazan damı**¹⁸²: tek odadan oluşan, depo vs olarak da kullanılan büyük ev (Karaman/Kızıllarağini)
- hendere**¹⁸³ :olduğın yere, şurası, hemen şurası (Karaman/Zengen köyü)
- hezen**¹⁸⁴: evlerin damında kullanılan ağaçların altındaki kalın ve büyük ağaç (Mustafa Yıldırım, Suçatı Köyü/ İsaveliler obası, K. Maraş) (Y. İyi, Karaisalı/Adana); (=omuz ağacı) evlerin damında kullanılan ağaçların altındaki kalın ve büyük ağaç (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- hırık**¹⁸⁵: bakımsız, çelimsiz, zayıf çocuk (Karaman/Kızıllarağini), (Eşme-Uşak-Ahmetler Kasabası)
- hindi**¹⁸⁶ : (=himdi) şimdi (Karaman/ Kızıllarağini)

¹⁷⁵ 3;4. **güdüük V**, DS. s. 2213; kelime başka anlamda yazı dili sözlüğünde vardır, TDK TS, s. 901.

¹⁷⁶ 3;4. **güme I**, DS. s. 2222.

¹⁷⁷ 3;4. **habire I**, DS. s. 2247.

¹⁷⁸ 4. **hatekin**, DS. s. 2305.

¹⁷⁹ 4. **havakmak**, DS. s. 2307.

¹⁸⁰ 2;3;4. **havut I**, DS. s. 2313.

¹⁸¹ 2;4. **hezan I-2; hezen I**; DS, s. 2355.

¹⁸² 1.

¹⁸³ 4. **hendere**, DS, s. 2338.

¹⁸⁴ 3;4. **hezen I** , DS. s. 2355.

¹⁸⁵ 3;4. **hırıkl, II**; DS. s. 2370.

- hol**¹⁸⁷: tavuğun yumurtlayacağı yeri şaşırması için follukta sürekli bırakılan yumurta (R. Koraş, Karaman) (İskender Alçay, Eski/Aksaray, Böğüt köyü)
- holluk**¹⁸⁸: kümesin içinde tavuğun yumurtlayacağı yer (R. Koraş, Karaman); (İskender Alçay, Eski/Aksaray, Böğüt köyü)
- hop**¹⁸⁹: sırt, arka (**hop etmek** : sırtına almak, çocuk veya beb sırtına sarmak) (Karaman/Kızıllarağini)
- horanta**¹⁹⁰ : aile efradı, çoluk çocuk, aile reisinin sorumlu olduğu kişiler (horantası çok: aile fertleri çok) (Karaman)
- horava/horavi**¹⁹¹: 1. yabani, insanlara fazla sokulmayan, diğer insanlarla fazla ilişkisi olmayan kişi;2.evde yetiştirilip beslenen hayvanlardan insanlara yaklaşmayan, kaçan hayvan; vahşi hayvan (Karaman, Kızıllarağini)
- höl/öl**¹⁹²: nem, ıslaklık, toprağın göneni (tarla ölünü vermemiş, hala öllü) (İskender Alçay, Eski/Aksaray, Böğüt köyü)
- höllük**¹⁹³: 1. Bebeklerin altına konan elenmiş, ısıtılmış toprak; 2.adını oynanan oyundan almış, oyun alanına ince uzun şekilde bir taşın dikilmesiyle oynanan oyun adı, 3.höllük oyununda ortaya dikilen ince uzun elips taşın adı, elips veya söbü taş (Karaman/Kızıllarağini)
- ıpgal**¹⁹⁴: 1.şans, talih ; 2. beceri, beceriklilik; (ıpgallı: becerikli, işi yolunda giden, işi kolay ve kendiliğinden olan Zengin olanın ıpgalı doğuşdan, garip olanın ıpgalı doğuşdan, Karaman/Kızıllarağini)
- ır- I**¹⁹⁵: (=ıra-) uzaklaşmak, uzaklaştırmak, ayrılmak, ayırmak (gözünü işten ırmamak)
- ır-II**¹⁹⁶ yormak, eziyet etmek (Yaz sıcağında ekin adamı ırar) (Karaman)

¹⁸⁶ 4. **hindi I**, DS. s. 2386.

¹⁸⁷ 3;4. **hol I, II**; DS, s. 2396.

¹⁸⁸ 3;4. **holluk I, II, III**;DS, s. 2397.

¹⁸⁹ 3;4. **hopII**, DS. s. 2404.

¹⁹⁰ 3;4. **horanta I, II, III**; DS. s. 2408-2409.

¹⁹¹ 2;3;4. **horavi-horavu**, DS. s. 2410.

¹⁹² 3;4. **höl I, II, III**, DS, s. 2430.

¹⁹³ 3;4. **höllükI**, DS. s. 2430; kelimenin birinci anlamı yazı dili sözlüğünde de vardır, TDK TS, s. 1007.

¹⁹⁴ 1.

¹⁹⁵ 4. **ıra-**, DS s. 2481.

- ırafık**¹⁹⁷: 1. dost, ahbab, 2. kafadar, 3. çom samimi arkadaş (Karaman)
- ıravık**¹⁹⁸: 1. makineden çekilerek yağı alınmış süt; 2. peynir ve yoğurt çalmak için hazırlanmış süt; 3. değişik için nöbetteki kişiye getirilen süt (Karaman/Kızıllarağini)
- ırgan**¹⁹⁹: 1.gelişmemiş, hastalıklı çocuk; 2.zayıf, bakımsız kişi; 3. yorgun, yorulmuş; 4. kırgın, keyfi kaçmış, hafif rahatsız olan kişi (Karaman/ Kızıllarağini)
- ırıb**²⁰⁰: yol, yordam, bir işin püf noktası (A. Kocaman,Giresun/ Tirebolu)
- ırılmak**²⁰¹: yorulmak (Karaman)
- ıskıramı**²⁰²:hamur kesmek veya teknesini sıyırmak için kullanılan ıspatulaya benzer alet (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- ipli**²⁰³: ilk, ilk önce, evvela (ipli sen geldiñ. /ipli işimi bitiriyin, ondan geri sana bakarin.) (Karaman/Kızıllarağini)
- irk-**²⁰⁴: biriktirmek, tasarruf etmek, toplamak (biraz para irkelim de tarlayı alırız./ havıtta biraz su irkilsin de avarı çabucak sularız) (Karaman/Kızıllarağini)
- is/ısdı-ıssi**²⁰⁵ : sahip “Köpeğiniñ hatırı yoğusa ısdınıñ hatırı var.” (Ö. Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- kapçık/gabcık**²⁰⁶ : ceviz, fındık, fıstık gibi sert kabuklu meyvelerin kabuğu (Karaman/Kızıllarağini)
- karsambaç**²⁰⁷: karın üzerine, yöresine göre, pekmez, portakal veya vişne reçeli dökülerek, serinlemek için yapılan yiyecek (Ömer Çevik, Tarsus/Mersin, Yankışla köyü)

¹⁹⁶ 3;4. **ır- III**, DS. s. 2488.

¹⁹⁷ 3;4. **ırafık I, II, III**; DS. s. 2480; kelime Arapçadan alınmış **refik** kelimesinden bozulmuş olmalıdır, Devellioğlu, s. 1058.

¹⁹⁸ 3;4. **ıravık I**, DS. s. 2482.

¹⁹⁹ 3;4. **ırgan I**, DS. s. 2484.

²⁰⁰ 3;4. **ırıb**, DS. s. 2485.

²⁰¹ 4. **ırılmak III**, DS. s. 2486.

²⁰² 3;4. **ıskıramı**, DS. s. 2490-2491.

²⁰³ 1.

²⁰⁴ 2;3;4. **irkinmek** DS, s. 2552; **irkinti I** DS, s.2552.

²⁰⁵ 3;4. (**ısdı**, DS. s. 2554; **ıssi**, DS. s. 2559.

²⁰⁶ 3;4. **kapçık I-3**, DS, s. 2632; kelime başka anlamda yazı dili sözlüğünde vardır, s. 1196.

²⁰⁷ 4. **karsambaç**, DS. s. 2668.

- keben**²⁰⁸: 1. dik yokuş, 2. sarp kayalık dik yamaç (Karaman/Kızıllarağını)
- kefe**²⁰⁹: mavikarga veya gökkuzgun olarak bilinen kuşun mahalli adı (Latincesi oracias garrulus) (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)
- kefi**²¹⁰: kahverengi, (kefi ülübü: kahverengi fasülye) (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağını)
- keh**²¹¹: 1. kenar, uç, köşeli nesnelerin dış köşesi; 2. nesnelerin sivri kısmı, 3. coğ. kaş (Karaman/Kızıllarağını)
- kelezi**²¹²: 1. zayıflamak, 2. hastalıktan dolayı zayıflamak, 3. hastalanmak (Karaman/Kızıllarağını)
- kelik**²¹³: ayakkabı (Karaman/Kızıllarağını)
- kemçik**²¹⁴: 1. zayıf, çelimsiz, arık; 2. alt çenesi dışa çıkık, çene yapısı bozuk olan kişi; 3. çok ve lüzumsuz konuşan, geveze (**kemçildemek**: çok konuşmak); 4. vara yoğa söylenen (**kemçildemek**: söylenmek); 5. ağızda bir şey yiyormuş gibi sürekli ağzı kımıldayan; 6. beceriksiz, elinden iş gelmeyen (Karaman/Kızıllarağını)
- kesdel**²¹⁵: pamuktan bükülmüş, halı çözmek için kullanılan kalınca ip, çözüğü ipi (Rahime Koraş, Karaman, Kızıllarağını)
- kıtış**²¹⁶: aykırı konuşan, dik, aksi (Faruk Çolak, İçel/Gülнар, Kuskan kasabası)
- kirman**²¹⁷: dört dalı olan çamın uç kısmından yapılan, dört dalı üzerinde 40-50 cm sapı olan alet, ısırğan ezmeye yarar (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)

²⁰⁸ 2; 3;4. **keben**, DS, s. 2714; **gaban** I, DS, s. 1884.

²⁰⁹ 3;4. **kefe** I, II, III, IV, V; DS, s. 2718; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK, TS, s. 1261.

²¹⁰ 1. Kelime muhtemelen **kefi**<**kahve** kelimesinden gelmektedir.

²¹¹ 3;4. **keh** I, DS, s. 2720.

²¹² 3;4. **kelezi**-, DS, s. 2732

²¹³ 3;4. **kelik** I, DS, s. 2732; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 1264.

²¹⁴ 3;4. **kemçik** I, DS, s. 2737.

²¹⁵ 4. **kestel**, **kesten**, DS, s. 2768.

²¹⁶ 3;4. **kıtış**, DS, s. 2848.

²¹⁷ 3. **kirman**, DS, s. 2880; kelime yazı dili sözlüğünde benzer şekilde farklı anlamda vardır, **kirmen**, TDK TS, s. 1330.

- koñgalak**²¹⁸: koyunların ve sığırların boynuna takılan büyükçe çan (Karaman/Kızıllarağini)
- koñgalas**²¹⁹: ceviz, erik gibi ağaçların gövdesinin çürüyerek içi boşalmış hali (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- korum**²²⁰: dik yamaçlarda veya uçurumda bulunan küçük düzlük (Ali Osman Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- kölgennik**²²¹ : gölge yer, gölgelik (Murat Çalışır, Kayseri)
- köm**²²²: zeminde olan, tam (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- kön**²²³: gıgın elendikten sonra eleğin altına geçen ince kısmı, irisine böğen denir (İskender Alçay, Eskil/Aksaray, Böğet köyü)
- kös**²²⁴: ekilmemiş boş tarla (Karaman)
- kös-**²²⁵: 1. uzatmak (ayağını kösmek: ayağını boylu boyunca uzatmak; güneşte hayvan kösülmüş yatıyor), 2. yıkmak, devirmek (bir vuruşta adamı kösmek: yıkmak/ağacı kösmek: devirmek) (Karaman)
- künde**²²⁶: hergün, devamlı, sürekli, hergün hergün (künde aynı yemek yenmez ki) (Karaman)
- küskü/küsgü**²²⁷: (=küçük)sürgü veya küçük de denilen, kapıların arkasında bulunan ve arkadan kapıyı önden açılmayacak şekilde bir nevi kilitleyen, sürgü şeklinde veya aşağı yukarı inip çıkmalı olan düzenek (Karaman)
- küssükle**²²⁸: küskü, küçük veya sürgü denilen düzenekle kapıyı arkadan açılmayacak şekilde kapatmak (Karaman)

²¹⁸ 3;4. **koñgalak** , DS. s. 2917.

²¹⁹ 1.

²²⁰ 3;4. **korum**, DS. s. 2928.

²²¹ 1.

²²² 3;4. **köm** I, II, III, IV; DS. s. 2955.

²²³ 2;3;4. **kön** I, DS. s. 2958.

²²⁴ 4. **kös** III, DS. s. 2970; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 1384.

²²⁵ 3. **kös-** I, III; DS. s. 2973.

²²⁶ 4. **künde** VI, DS, s. 3037.

²²⁷ 3;4. **küskü**, DS. s. 2973; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 1441.

²²⁸ 3;4. **küssükle-**, DS, s. 3051, **kösle-**, DS, s. 2973.

- mısmıl**²²⁹: 1. iyi, güzel (işini mısmıl yap), 2. temiz, sağlam (mısmıl bir iple bağla kopmasın), 3. ciddi, ağırbaşlı, 4. tertipli, düzenli (evi mısmıl olmuş), 5. güvenilir (mısmıl adamdan kemlik gelmez), 6. mükemmel (mısmıl adam: herşeyiyle mükemmel insan), 7. iyice, tam olarak, adamakıllı (gapıyı mısmıl kapat goñşuyu hırsız dutma) (Karaman)
- mıtırıp**²³⁰: miskin, rezil, perişan ihtiyar (Yıldırım Özbek, Silifke/İçel, Örenköy)
- modulla-**²³¹: uyarmak, elle dokunarak veya dürterek bir şey söyleyeceğini belirtmek²³² (karısı sağır, modulu hazır) 3. zoraki, ısrar ederek bir şeyi yaptırmak²³³ (modullaya modullaya çocuk okumaz, içden gelirse okur) (Karaman)
- muñgarız**²³⁴:virane, terkedilmiş, yıkılmış (muñgarız galmak:yıkılmış virane bir şekilde kalmak; muñgarız olmak: virane olmak) (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)
- müşef**²³⁵: isteksizlik, zorla, zoraki (müşef yemek: isteksiz, zorla yemek) (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- nücce**²³⁶: gelincik çiçeğinin bitkisinin ilkbaharda topraktan yeni yeşermiş hali. Bu şekilde iken bu bitki toplanarak çiğ şekilde tuzlanıp yenebilir veya haşlanarak yağlanıp böreği yapılır. Ayrıca gelincik çiçeğinin çiçek açmış haline **taktakı çiçeği** denir (Karaman/Kızıllarağini)
- oğuz**²³⁷: 1.uysal, ağırbaşlı; 2. ciddi, vakur (adımız oğuz kendimiz yavuzuz) (Karaman/Kızıllarağini); (Faruk Çolak, Gülnar/İçel, Kuskan kasabası)

²²⁹ 3;4. **mısmıl II, III, IV, V**; DS, s. 3190; kelime yöremizden murdar olmayan eti yenebilen hayvan anlamında derlenmiş, diğer anlamları ise Derleme Sözlüğüne geçmemiştir

²³⁰ 3;4. **mıtırıpI, II, III**; DS, s. 3192.

²³¹ 3;4. **modulla-, mudulla-**; DS, s. 3208; kelime yazı dili sözlüğünde benzer şekilde kullanılmıştır, **nodullamak**, TDK TS, s. 1658.

²³² 1.

²³³ 1.

²³⁴ 1; kelime Arapça “biten, arkası gelmeyen, sönen, zürriyeti dölü tükenmiş” anlamındaki **munkarız** kelimesinden gelmiş olabilir Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1997, s. 682.

²³⁵ 3;4. **müşef I, II**, DS, s. 3231.

²³⁶ 1.

²³⁷ 3;4. **oğuz**, DS, s. 3272; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda kullanılmıştır, TDK TS, s. 1672.

- oñür**²³⁸: 1. ön, 2. elbisenin üsk kısmının önü (Karaman/ Süleymanhacı köyü)
- oyulgamak**²³⁹:seyrekçe dikmek (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- ödleski**²⁴⁰: (odlu+eñsi/ odlu+egsi)ucu yanan odun (Yıldıray Özbek, Silifke/İçel, Örenköy)
- öğrenbeşlik/öğrenbeçlik**²⁴¹: öğrenmelik, öğrenmek için yapılan, yeni öğrenildiğinde yapılan, numune (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- öğüncek/öğüngeç**²⁴²: çok öğünen, öğünmeyi adet haline getirmiş kişi (Karaman)
- öñ-**²⁴³: 1.beklemek, 2.birini veya bir şeyi beklemek, sinerek birini beklemek veya gözetlemek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini); (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler kasabası)
- öña**²⁴⁴: hayret nidası, şaşırma nidası (A. Çakır, Taşova/Amasya, Şahinler-“Kuşuf” köyü)
- öngücü**²⁴⁵ : elbette, tabii (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası)
- örme**²⁴⁶ : 1. kıl veya yünden örme suretiyle yapılmış halat, kalın ip (Karaman/Kızıllarağini)
- örük**²⁴⁷: saç örgüsü, belik (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası)
- örül-**²⁴⁸: 1.sırnaşmak, 2. yapışmak, 3. sarılmak (Karaman/Kızıllarağini)
- pelik/belik**²⁴⁹: 1. bölünmüş, parçalanmış; 2. bir bütünün bölünmüş bir parçası (Karaman/Kızıllarağini)

²³⁸ 1.

²³⁹ 4. oyulgama/oyulgamak, DS. 3304.

²⁴⁰ 3;4; kelime **odlu eñsi**: ucu yanan odun “bkz. **ensi/eğsi** DS s. 1761-1687” kelimesinde **ensi/eñsi** kelimesindeki ünsüzlerin yer değiştirmesi ile bu hale gelmiş olmalıdır.

²⁴¹ 4. (öğrencelik/ öğrenbeçlik/ öğrenbeşlik, DS. s. 3317.

²⁴² 4. DS. s. 3320.

²⁴³ 4. **ön-, öñ-, öng-**, DS. S. 3340-3341.

²⁴⁴ 3;4. **öña**, DS. s. 3335.

²⁴⁵ 3;4. DS. s. 3339.

²⁴⁶ 4. DS. s. 3348.

²⁴⁷ 4. **örük IV**, DS. S. 3352.

²⁴⁸ 3;4. DS. s.3353.

- peleş-/beliş**²⁵⁰: bölüşmek, paylaşmak, üleşmek (Karaman/Kızıllarağını)
- pelver**²⁵¹: salça (A. Çakır, Amasya/Taşova, Şahinler köyü)
- postlağı/poslağı**²⁵² : namaz kılınan post, tüylü deri ((M. Yıldırım, K. Maraş/Suçatı köyü)
- sakırtlak**²⁵³: kene (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü) (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney köyü)
- sañ**²⁵⁴: küf, ıslaklık, nem (yüzümüzün yumuşaklığından ardımızın sañı gurumaz) (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağını); nem, ıslaklık (Genç Osman Geçer, Erzin/Hatay, Başlamış köyü)
- sañlanmak I**²⁵⁵: 1.ekmek veya yiyecek bir nesne küflenmek; 2. küflenmek, nemden dolayı yeşilimsi bir küf kaplamak (Rahime Koraş, Karaman, Kızıllarağını)
- sañlanmak II**²⁵⁶: ıslanmak (**don sañlanmadan balık dutulmaz**) (Genç Osman Geçer, Erzin/Hatay, Başlamış köyü)
- sarı sandal**²⁵⁷: (=sarıasma)sarı asma olarak da bilinen vücudu tamamen sarı, kanatları siyah ötücü bir kuş (Latince adı: oriolus oriolus) (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)
- savır**²⁵⁸: (=erlik)sahur, oruca niyetlenmek için sabah ezanından önce kalkma; sahurda yenen yemek (Karaman)
- sayañ**²⁵⁹: mayalanmamış (hamur için), olgunlaşmamış, ham (insan için) (çifte veya arabaya koşulan hayvanlardan işe alıılmamış olan) (Karaman/Kızıllarağını)
- sayañ ekmek**²⁶⁰: mayasız hamurdan sac üstünde yapılan ekmek (Karaman/ Kızıllarağını)
- sekemek**²⁶¹: 1. merdiven, 2. merdiven basamağı (Karaman/Kızıllarağını)

²⁴⁹ 4. **pelik II**, DS. s. 3424.

²⁵⁰ 4. **peleşmek**, DS. s. 3424.

²⁵¹ 4. DS. s. 3425.

²⁵² 2;3;4. **postakı, posteke, postu**, DS. s. 3472.

²⁵³ 4. **sakırğa I, sakırtlak**, DS. s. 3519.

²⁵⁴ 2;4. **san III**, DS. s. 3534.

²⁵⁵ 1.

²⁵⁶ 1.

²⁵⁷ 4. **sarısandal**, DS, s. 3546; **sarı asma**, DS, s. 3544.

²⁵⁸ 2;4. **savır III**, DS. s. 3556.

²⁵⁹ 1.

²⁶⁰ 1.

- sergen**²⁶²: 1. kurutmak için serilen tahıl, 2. serilen herhangi bir şey, 3. serilmiş, değilmiş, değinik vaziyette (Karaman/Kızıllarağini)
- sevm**²⁶³: hisse pay (**sevmine razı olmak**: hissesine düşene razı olmak) (S. Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası)
- sıd**²⁶⁴: 1. patlamak, yarılmak, kırılmak, 2. mec. çok korkmak (**ödü sıdılmak** “ödü patlamak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- sıdırmak**²⁶⁵: “yumurta kırmak” (Ömer Koraş, Karaman/ Kızıllarağini)
- sığanak**²⁶⁶: düzgün, dosdogru, dalgalı veya bükümlü olmayan (sığanaklık bir çöp bul süt belleyelim/saçı sığanaklık bir çocuk geldi) (Karaman/Kızıllarağini)
- sıygiç**²⁶⁷: etin kavrulurak fazla yağının alınıp; tas, tabak veya tepside dondurulmuş hali, dondurulmuş kavurma et (Karaman/Kızıllarağini)
- sıyırdım**²⁶⁸: halının bir sıra ilmeği (Karaman/Kızıllarağini)
- sıykır**²⁶⁹: 1. içinde herhangi bir sıvı bulunan kaptaki sıvıyı son damlasına kadar boşaltmak, 2. sıkmak, posasını çıkarmak, sıyırmak (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağini); (Zakir Tozoğlu, Ereğli/Konya, Kuzukuyusu köyü)
- sıypak**²⁷⁰: kaygan (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- siñile**²⁷¹: inlemek (Genç Osman Geçer, Erzin/Hatay, Başlamış köyü)
- sinnen**²⁷²: (=sin- 2)barınmak, sığınmak, yerleşmek (**sinnenmeyesice**: barınacak ve sığınacak bir yeri olmayası, mezarında

²⁶¹ 3;4. **sekemek I**; **seki II**, 6; Ds. s. 3569.

²⁶² 4. **sergen II, III**, DS, s. 3588; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 1944.

²⁶³ 1.

²⁶⁴ 4. **sıd-**, DS, s. 3602.

²⁶⁵ 4. **sıdır-**, DS, s. 3601.

²⁶⁶ 3;4. **sığanak IV**, DS, s. 3602.

²⁶⁷ 4. **sıygiç**, DS, s. 3623; **sıygiç**, DS, s. 3627; **sıygit**, DS, s. 3628. kelime aynı yöreden Derleme Sözlüğüne “kavrulmuş parça et, kıyma” şeklinde geçmiştir. Kelimenin esas kullanılışı, “kıyma veya kuşbaşı şeklinde kavrulmuş etin tas, tabak veya tepsilere dondurulmuş hali” şeklinde olmalıdır.

²⁶⁸ 4. **sıyırdım I, II**, DS, s. 3624.

²⁶⁹ 3;4. **sıykır-**, DS, s. 3626.

²⁷⁰ 3;4. **sıypak**, DS, s. 3626.

²⁷¹ 2;3;4. **sinile-I**, DS, s. 3641.

²⁷² 3;4. **sinlen-**, DS, s. 3643.

yatamayası, mezarı olmayası Ömer Koraş,
Karaman/Kızıllarağini)

siy-²⁷³: 1. sızmak (sıvılar için), 2. kedi köpeğin duvar, ağaç vb bir şeye işemesi, 3. mec. Erkeklerin yüksekçe bir şeye ayakta işemesi (ayakta işeyenleri tahkir için kullanılır) (Karaman)

siyek²⁷⁴: yazlık ağıl (ağacın bir tarafını toprağa saplayarak, altına destek verip gölge yapacak şekilde üstü açık çevrelenmiş yer) (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

sol²⁷⁵: (=galp)insanlara karşı soğuk, girişken olmayan, cana yakın olmayan, duyarsız (Serdar Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası)

söve²⁷⁶: dış köşe (söve taşı: inşaatta köşeyi düzgün yapmak için kullanılan düzgün taş) (Karaman/Kızıllarağini)

söyke-²⁷⁷: yaslamak, dayamak, toprak vs. yibir yere yaslayarak yığmak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

söyken-²⁷⁸: yaslanmak, dayanmak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

suvar-²⁷⁹: sulamak, hayvan veya bitkileri (Karaman/Kızıllarağini, Kılbasan, Karacaören)

süksün²⁸⁰: 1.ense, 2.etek (*dağ için*) (M. Ekiz, Kayseri)

sümülcün-²⁸¹:1. heveslenmek, sabırsızlanmak, acele etmek; 2. dalgalanmak (Genç Osman Geçer, Erzin/Hatay, Başlamış köyü)

süy-²⁸²:1. sürgün vermek, uzamak, 2.uzatmak(ip süymek: ipi eğirirken yünü uzatmak), 3. atmak, fırlatmak, (taş süymek: taş atmak,

²⁷³ 3;4. **siy- I**, DS, s. 3652; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 1997.

²⁷⁴ 3;4. **siyek IV**, DS, s. 3650.

²⁷⁵ 3;4. **sol**, DS, s. 3660.

²⁷⁶ 3;4. **söve I, II, III, IV**, DS, s. 3681; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 2021.

²⁷⁷ 3;4. **söyke- I**, DS, s. 3683.

²⁷⁸ 3;4. **söyken-**, DS, s. 3683.

²⁷⁹ 4. **suvar-**, DS, s. 3702; kelime DS'de verilirken parantez içinde kelimenin suvar-<su vir- şeklinden geldiği belirtilmemiştir. Kelime suv<sub kökünden, isimden fiil türeten -ar/-er eki ile türemiştir; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 2046.

²⁸⁰ 3;4. **süksün I**, DS, s. 3707; kelimenin ikinci anlamı Derleme Sözlüğüne geçmemiştir.

²⁸¹ 2;3;4. **sümülce-**, DS, s. 3713.

taşlamak), 3. kaymak, arkasında iz bırakarak uzamak (yıldız süydü) (Karaman/Kızıllarağini)

şahrık²⁸³: 1. üzerinde odun kıyılan kütük, 2. aynı işte kullanılan ağaç (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

şakla²⁸⁴: ortadan bölmek, ikiye ayırmak (Karaman/Kızıllarağini)

şakşakı²⁸⁵: 1.mısır sapının dikine üçe bölünmesi ile oluşan ve sağa sola salladıkça kenardakilerin ortada kalan kısma çarparak ses çıkardığı çocuk oyuncağı, 2. boncukları iri 33'lü tespih (Karaman/Kızıllarağini)

şañılmak²⁸⁶: 1. çok yüksek sesle konuşmak, bağırır gibi konuşmak; gürültü etmek, 2. şañ diye ses çıkarmak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

şaplak²⁸⁷: tokat, şamar (Karaman)

şavk²⁸⁸: ışık, aydınlık (Karaman) (Serdar Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası); yansıma (aynanın şavkı yüzüme vurdu: aynadan yansıyan ışık yüzüme vurdu) (M. Yıldırım, K. Maraş/Suçatı köyü)

şavkar²⁸⁹: 1.aydınlanmak, 2. güneş doğmak (ortalık şavkardı: güneş doğdu, etraf aydınlandı) (Karaman/Kızıllarağini) (Serdar Sarısır, Uşak/Eşme, Ahmetler Kasabası)

şiltakçı²⁹⁰: 1.mızıkçılık yapan, 2. çok yaygaracı (Hulusi Serezli, Zile/Tokat)

şıpidik²⁹¹: 1.ayağa giyilen naylondan terlik, 2. mec. Olur olmaz koşturan, tez canlı (Karaman)

²⁸² 3;4. **süy-** **I, II, III, IV, V**; DS, s. 3729); kelimenin ikinci ve üçüncü anlamı Derleme Sözlüğüne geçmemiştir

²⁸³ 2;3;4. **şahra ağacı, şahrik**, DS, s. 3735.

²⁸⁴ 3;4. **şakla-**, DS, s 3737; kelime yazı dili sözlüğünde başka anlamda vardır, TDK TS, s. 2070.

²⁸⁵ 4. **şakşak I, II**, DS, s. 3737; **şakşakı I, IV**, DS, s. 3738.

²⁸⁶ 1.

²⁸⁷ 3;4. **şaplak I**, DS, s. 3744; Kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 2074.

²⁸⁸ 4. **şavk**, DS, s. 3753.

²⁸⁹ 4. **şavkar-**, DS, s. 3753.

²⁹⁰ 4. **şiltakçı**, DS, s. 3768.

²⁹¹ 3;4. **şıpidik I, II**, DS, s. 3781; **şıpidik**, DS, s. 3770; kelimenin birinci anlamı yazı dili sözlüğünde vardır, TDK TS, s. 2092.

- şirbit**²⁹²: göz pınarlarında biriken çapak (Karaman/Kızıllarağini)
- şirşip**²⁹³: ıpslak, sırlıklam (yağmurda, dereye düşmüş gibi şirşip olduk) (Karaman)
- şirşipid**²⁹⁴: ıpslak, sırlıklam (Terden şirşipid oldum) (Bor/Niğde)
- talla-**²⁹⁵: etrafı kolaçan etmek, gözetlemek (Karaman/Kızıllarağini)
- talpızı-**²⁹⁶: bayatlamak (Rahime Koraş, Karaman, Kızıllarağini)
- talvar**²⁹⁷: ağızdan akan salya, ağız suyu (Karaman/ Kızıllarağini)
- teh düşmek**²⁹⁸:(=tehlemek)dikkat etmek (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)
- tehelli olmak**²⁹⁹: dikkatli olmak (M. Yıldırım, Suçatı köyü/K. Maraş)
- tehlemek**³⁰⁰:dikkat etmek, dikkatli olmak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)
- teleme**³⁰¹: koyu süt (çobanın gönlü olursa tekeden teleme sağlar) (Karaman/Kızıllarağini)
- tepsir-**³⁰²: 1. kuru nesnelere nemlenmesi veya ıslak nesnelere suyunun akarak nemli hale gelmesi 2. mec. İşemek(ağızına tepsirmek: ağızına s.çmak şeklinde bir küfür) (Karaman/Kızıllarağini)
- terlik**³⁰³: kadın veya erkeklerin fesin altına giydikleri ince bezden dikilmiş takke (Karaman/Kızıllarağini)
- teyin**³⁰⁴: sincap (Karaman/Kızıllarağini)

²⁹² 4. **şirbitli**, DS, s. 3783.

²⁹³ 1.

²⁹⁴ 1.

²⁹⁵ 3;4. **talla-**, DS, s. 3815.

²⁹⁶ 1.

²⁹⁷ 3. **talvar I, II**, DS, s. 3815.

²⁹⁸ 4. **teh düş-**, DS, s. 3860.

²⁹⁹ 3, 4.

³⁰⁰ 3;4. **tehle-I**, DS, s. 3861; Sözlükte tehlemek ve tallamak kelimeleri eş anlamlı kelimeler olarak gösterilmiş, kelimenin derlendiği yörede tehlemek, dikkat etmek, dikkatli olmak anlamlarındayken, tallamak ise etrafı kolaçan etmek, gözetlemek anlamlarındadır.

³⁰¹ 3;4. **teleme I**, DS, s. 3869; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 2178.

³⁰² 3;4. **tepsir-I**, DS, s. 3886; kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 2194.

³⁰³ 3;4. **terlik I-1**, DS, s. 3893; kelime yazı dili sözlüğünde farklı anlamda vardır, TDK TS, s. 2199..

tezgene³⁰⁵: iki uzun sopa üstüne tahtalar çakılarak, on onbeş santim yüksekliğinde kenarlıkları olan ve genellikle inşaatlarda iki kişi tarafından çamur, taş tuğla vs taşınan alet (Karaman)

tez-³⁰⁶: kaybolmak, yitmek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

tezik-³⁰⁷: 1. kaybolmak, yitmek; 2. yolunu şaşırmaq (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

tiğē-/teğē³⁰⁸ :bir yere dayamak, yaslamak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)

tirki³⁰⁹: tahta, bakır veya alüminyumdan yapılmış hamur leğeni (A. Kocaman, Giresun/Tirebolu, Avcılar köyü)

tülü³¹⁰: tüylü (tülü deve) (Karaman/Kızıllarağini)

tütek³¹¹: avluda bulunan ocakların üstüne dumanın yukarı çıkması için yapılan baca (Karaman/Kızıllarağini)

ul³¹²: yumuşak, buruşuk, çürümeye yüz tutmuş (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

üfürtmek/üfürtmē³¹³ : balon (Karaman/Kızıllarağini)

üğütle³¹⁴: seçmek, ayıklamak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

üvez³¹⁵: at sineği (Serdar Sarısır, Eşme/Uşak, Ahmetler Kasabası); meyvelere konan sivrisinekten küçük sinekler (A. Kocaman, Giresun/Tirebolu, Avcılar köyü)

üyütle- : bak. üğütlemek

yabaltı³¹⁶: yabanın büyüğü (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)

³⁰⁴ 4. **teyin/tehin**, DS, s. 3860.

³⁰⁵ 3.

³⁰⁶ 1.

³⁰⁷ 3;4. **tezik-**, DS, s. 3906.

³⁰⁸ 3;4. **teğē-**, DS, s. 3859.

³⁰⁹ 3;4. **tirki I**, DS, s. 3939.

³¹⁰ 3;4. **tülü I, IV**; DS, s. 4008.

³¹¹ 3;4. **tütek I, II**; DS, s. 4015.

³¹² 3;4. **ul- 1**, DS, s. 4034.

³¹³ 1.

³¹⁴ 4. **üğütle-**, DS, s. 4061.

³¹⁵ 3;4. **üvez I**, DS, s. 4082; kelimenin “at sineği” anlamı derlenmemiştir; ;kelime yazı dili sözlüğünde2. anlamda benzer şekilde vardır, TDK TS, s. 2321.

³¹⁶ 4. **yabaltı**, DS, s. 4111.

- yağ**³¹⁷: merhem (yağ çalmak: merhem sürmek) (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yağade olmak**: yağ bulaşmak, yağlanmak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yağade**³¹⁸: yağlı, yağ artığı olan (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yāniş**³¹⁹: tatlı sulara yaşayan karideslerden küçük bir su piresi (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, talipli köyü)
- yannık**³²⁰: deriden yapılmış ayran veya yağ döğülen tulum (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- yapma**³²¹: 1. sığırların pisliklerinin hayvanlardan arta kalan saman irisi ile karıştırılarak duvarlara yapıştırılıp kurutulan şekli, tezek; 2. duvarlara yapıştırılarak kurutulan tezекlerin kuruduktan sonra, altta geniş başlayıp yukarı doğru daralan ve geriden bombeli bir koniyi andıran dizilmiş şekli (İskender Alçay, Eskil/Aksaray, Böğет köyü)
- yelpik**³²²: 1. aklından eseni yapan, 2. aceleci (Karaman)
- yelpiz/yalpız**³²³: 1. şeytan, 2. örümcek ağı (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yemek ağdır**³²⁴: ocağa yemek koymak (pişirmeye başlamak) (Rahime Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yeynil**: hastalığı iyileşmeye yüz tutmak, hastalığı hafiflemek (Karaman)
- yeynilik**³²⁵: hastayı okuyan kişiye hastalığın geçmemesi için, onun ağırlığını hafifleteceği inancıyla verilen küçük hediye (Karaman/Kızıllarağini)
- yıkış**³²⁶: güreş (Karaman/Kızıllarağini)
- yılmırt**³²⁷: gülümsemek, tebessüm etmek (Karaman/Kızıllarağini)

317 1.

318 4. **yağada**, DS, s. 4115.319 3;4. **yāniş**, DS, s. 4169.320 4. **yannık I, II**; DS, s. 4171.321 3;4. **yapma I**, DS, s. 4178.

322 3;4.

323 3;4.

324 1.

325 3;4.

326 3;4.

- yivle**³²⁸: dikilecek bez veya kumaşın kenarını katlayıp, katın üzerinden dikmek (Karaman)
- yoka**³²⁹: dokunmak (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini); (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- yomla**³³⁰: 1. sanmak, zannetmek; 2. yorumlamak; 3. uygun görmek, münasip görmek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)
- yordamla**³³¹ : bir işe başlayıp bir kısmını yaparak nasıl devam edeceğini göstermek, işi ağızlamak (Karaman)
- yos**³³²: benzetmek, zannetmek, sanmak (beni kendine yosma: beni kendine benzetme, kendin gibi sanma) (Karaman/Kızıllarağini)
- yova**³³³: başıboş, kimsesiz, sahipsiz (it gibi yova yova dolaşma) (Karaman)
- yoy**³³⁴: 1. rüya yorumlamak, tabir etmek, 2. israf etmek, bozmak, boşa vermek (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini); (Yıldırım Özbek, Silifke /İçel, Örenköy)
- yoynuk**³³⁵: 1.yerinden olmak, yaşadığı yeri bir mecburiyetten dolayı istemeyerek terk etmek; 2.bir nesne yerinden oynamak (taş yerinden yoynuktu) (Karaman/Kızıllarağini)
- yoyul**³³⁶: 1, yok olmak, boşa gitmek, mahvolmak, israf olmak (bütün emeğimiz bir yağmurda yoyuldu gitti); 2. zarar görmek (çocuk bu işte yoyuldu) (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağini)
- yöndem**³³⁷: 1.uğur (bi yöndemsiz adam gelir, iş ağırlaşır), 2. el yatkınlığı, beceri (onun eli yöndemsiz o iş beceremez) (Karaman)
- yönetsiz**³³⁸: nerde nasıl davranacağını bilmeyen, patavatsız (Karaman)

³²⁷ 1.

³²⁸ 3;4. **yivle- I**, DS, s. 4283(:kelime yazı dili sözlüğünde benzer anlamda vardır, TDK TS, s. 2454.

³²⁹ 1.

³³⁰ 4. **yomla- I, II**; DS, s. 4293.

³³¹ 3;4. **yordamla-II**, DS, s. 4297.

³³² 3;4. **yos-I**, DS, s. 4299.

³³³ 4. **yova I**, 1-2; DS, s. 4300.

³³⁴ 3;4. **yoy- I-1**, IV-2, V; DS, s. 4301.

³³⁵ 3;4. **yoynuk-**, DS, s. 4301.

³³⁶ 3. **yoyul-**, DS, s. 4301.

³³⁷ 3;4. **yöndem III**, , DS, s. 4305.

- yörek**³³⁹: çocukları sırta sarmaya yarayan, enlice dokunan bir tür ip (Ahmet Karataş, Bulancak/Giresun, Samugüney)
- yörele-**³⁴⁰: (=yörmelemek) çuval, harar vs'yi üstünden aşırarak seyrekçe dikmek (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağıni)
- yöş**³⁴¹: karanlık(Karaman)
- yöş çökmek**³⁴² : hava kararmaya başlamak, akşamüzeri havanın kararması (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağıni)
- yöşerlen-**³⁴³: hava kararmak veya alacakaranlık halini almak (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağıni)
- yuka**³⁴⁴: 1. ince (çocuk çok yuka giyinmiş üşür), 2. sığ (derenin yuka yerlerinde çimin, derine gitmeyin), 3.yufka, 4. duygulu (çok yuka yürekli adam) (Ömer Koraş, Karaman Kızıllarağıni)
- yurgu**³⁴⁵: silindir şeklinde büyük taş, yuvak (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası, Eşme/Uşak)
- yū**³⁴⁶: höyük (Yollarbaşı- İlisıra kasabası/ Karaman)
- yüğürt-**³⁴⁷: koşmak (A. Çakır, Amasya /Taşova, Şahinler Köyü)
- yürügen**³⁴⁸: düzgün ve iyi yürüyen (**yürügen at**) (Mustafa Uysal, Kavak/Samsun)
- yürüme git-**³⁴⁹: yaya gitmek (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)
- zambıt**³⁵⁰: soğanın erkeği (Abdullah Kök, Oğuzeli/G.Antep)
- zırcı-**³⁵¹: 1. sıcaktan perişan olmak, bunalmak, 2. sıcaktan dolayı yaptığı işte zorlanmak, 3. bıkmak (Ömer Koraş, Karaman

³³⁸ 3;4. Kelime aynı yöreden derlenen **yönet** şekli **yönetsiz** kadar sık kullanılmaz; **yönet**, DS, s. 4306; **yönetsiz**, DS, s. 4307.

³³⁹ 3;4. **yörek**, DS, s. 4309.

³⁴⁰ 3;4. **yörmele-**, DS, s. 4309.

³⁴¹ 3, 4; **yöş**, DS, s. 4310.

³⁴² 3;4. **yöş**, DS, s. 4310.

³⁴³ 2; 4. **yöşer-**, DS, s. 4310.

³⁴⁴ 4. **yuka I, II**; DS, s. 4313.

³⁴⁵ 4. **yurgu 1**, DS, s. 4321.

³⁴⁶ 1.

³⁴⁷ 4. **yüğürt-**, DS, s. 4327.

³⁴⁸ 1.

³⁴⁹ 2.

³⁵⁰ 1.

Kızıllarağini); sızlanmak³⁵² (Serdar Sarısır, Ahmetler Kasabası □ Eşme/Uşak)

zili³⁵³ : kıldan dokunmuş kilim benzeri sergi (Ömer Koraş, Karaman/Kızıllarağini)

zöhür³⁵⁴: sahur (Ziya Avşar, Kaman/Kırşehir, Sarıömerli köyü)

zumbuk³⁵⁵: yumruk (A. Kocaman, Tirebolu/Giresun, Avcılı köyü)

KAYNAKLAR VE ESER KISALTMALARI

Akalın, Şükrü Haluk: “Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu” Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, Ankara 2002, s. 1-58.

Eren, Hasan“Sırça Köşkte” Türk Dili LVI, 1988, s. 188-207; 1990/I, s. 1-78; 1992/I, s. 161-213; 1993/II, s. 1-82 ; 1995/I, s. 26-61.

Gürses, Reşide: Türk dil Kurumunda Yapılan Ağız Çalışmalarına Genel Bir Bakış, Türk Dili, S. 607, C. LXXXIV, Temmuz 2002, s. 175-189

Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 1998, s. 179- tdk ts

Türkiyede Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, TDK, C. I-XIII, Ankara-DS

³⁵¹ 3. **zırınca-I, II, III**; Ds, s. 4377; **zırıncı- I, II**; DS, s. 4377.

³⁵² 4. **zırıncı- II**, DS, s. 4377.

³⁵³ 3. **zili**, DS, s. 4386.

³⁵⁴ 4. **zöhür**, DS, s. 4399.

³⁵⁵ 4.